

Türkiye’de Öğretmen İşsizliği ve Ataması Yapılmayan Öğretmenler Hareketi*

Unemployment of Teachers in Turkey and Unassigned Teachers’ Act

Zafer KİRAZ**, Nejla KURUL***

Öz: Bu çalışmada, ataması yapılmayan işsiz öğretmenlerin, işsiz olma halini etkileyen değişkenlerin ve onların işsizlik sorununu aşma konusundaki örgütlenme deneyimlerinin çözümlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma Ataması Yapılmayan Öğretmenler Platformu (AYÖP) içerisinde yer alan 13 ataması yapılmayan öğretmen ve bu hareket içinde yer almayan 13 ataması yapılmayan işsiz öğretmen olmak üzere, toplam 26 işsiz öğretmenle yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yoluyla yürütülmüştür. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre ataması yapılmayan öğretmenler çoğunlukla dersane öğretmenliği ve ücretli öğretmenlik başta olmak üzere lise ve daha alt düzeyde eğitim gerektiren, düşük ücretli, geçici, kesintili, güvencesiz işleri yapmakta bir yandan da KPSS’ye hazırlanarak herhangi bir devlet okuluna atanarak “asıl” işlerini aramaya devam etmektedir. Dolayısıyla mezun olduklarında devlet okullarında kadrolu ve güvenceli bir öğretmen olarak çalışacakları varsayılan öğretmenler ucuz işgücü olarak herhangi bir işte çalışmak zorunda kalarak mavi yakalılaştırmıştır. AYÖP’ün bir ideolojik hareket olarak ortaya çıkmadığı görülmektedir. Bu hareket, çıkar ortaklığı koşulu sonucunda bir araya gelmiş ve atanmayı bir hak olarak gören çeşitli düşünce ve siyasal görüşlere sahip işsiz öğretmenlerin oluşturduğu bir harekettir. Öğretmen atamalarındaki haksızlık ve adaletsizlik devam ettiği sürece bu hareketin bitmeyeceği ve sönümlenmeyeceği; işsizlik ve işsizliğin yarattığı mağduriyetler artıkça, AYÖP’ün daha da güçleneceği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İşsiz öğretmen, ataması yapılmayan öğretmen, ataması yapılmayan öğretmenler platformu (AYÖP)

Abstract: This study aims to analyze the variables which affects the situation of being unemployed among the unassigned teachers and their experiences about organizing to overcome their unemployment problem. A total of 26 unassigned teachers, 13 of whom were the members of Unassigned Teachers’ Platform (UTP) and 13 of whom weren’t members of this platform, participated in interviews, which were conducted using semi-structured interview form. The results have showed that unemployed teachers, on the one hand, mostly have been employed in low-paid, temporary, intermittent, unsecured works which require high school degree at most. On the other hand, they have been still looking for their “real” profession; which means to be assigned to a state school through preparing for PPSE (Public Personnel Selection Examination). Accordingly, teachers assumed to work as a permanent and secured in state schools when they graduate have turned into bluecollars as being obliged to work at any job as low-cost labor. It is seen that UTP isn’t an ideological movement. Instead, it is a movement composed of unassigned teachers with different political views, who gather around a common interest and view being assigned as a right. It is also seen that as long as the injustice and inequity in teacher assignments continue and the number of victims keep on increasing, UTP will not end; instead, it will keep growing.

Keywords: Unemployed teacher, unassigned teachers, The Unassigned Teachers’ Platform (UTP)

Giriş

Kapitalizm koşullarında, sosyal devletlerin yurttaş hakları odaklı varlık biçimleri sosyal ve ekonomik hakların gelişim sürecinde etkili olmuş, bu süreçte çalışma hakkı kavramı ortaya çıkmıştır. Ne var ki çalışma hakkı kavramı, kapitalizmin neo-liberal evresinde adeta

*Bu çalışma birinci yazarın, ikinci yazarın danışmanlığında hazırladığı ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nde kabul edilen doktora tezinden türetilmiştir.

**Dr. Öğretim Üyesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tokat-Türkiye, e-posta: zafer.kiraz@gop.edu.tr

***Prof. Dr., Ankara-Türkiye, e-posta: nejlakurul@hotmail.com

buharlaşmış; işsizlik gündelik yaşamın olağan bir olgusu olarak algılanmaya başlamıştır. İnsanların çalışma isteğinde olmasına karşın işsiz kalması, yani çalışma olanağı bulamaması, insanlar üzerinde derin ekonomik, sosyal ve psikolojik etkiler yaratmaktadır. İşsizlik, özellikle alt sosyoekonomik sınıflardan olan insanlar için ekonomik dışlanmaya, sosyal ilişkilerin zayıflamasına, sosyal destek yoksunluğuna, kurumsal destek yoksunluğuna neden olmaktadır. İşsizliğin insan üzerindeki olumsuz etkileri, eğitim düzeyi yüksek insanları da sarmalına almış; yükseköğrenim mezunlarının işsizliği toplumsal bir sorun olarak derinden hissedilmeye başlamıştır. Diplomalı işsizler ordusu içinde en büyük kümeyi ise işsiz öğretmenler oluşturmuştur. Bu makalenin amacı, yükseköğretim mezunlarının içinde öğretmen işsizliğini ortaya koymak ve işsiz öğretmenlerin yaşadığı sorunu tanımlamak ve öğretmenlerin devlet okullarında görevlendirilmek için Ataması Yapılmayan Öğretmenler Platformu (AYÖP) gibi örgütlü çabalarını incelemek oluşturmaktadır.

İşsizliğin kapitalizm içindeki nedenlerine dair çok çeşitli, kimi zaman birbiriyle çatışan görüşler ortaya atılmıştır. İşsizliğin nedenleri üzerine yapılan birçok çalışmada referans gösterilen noktalardan birisi eğitim düzeyinin düşüklüğü olarak verilmekte ve eğitim seviyesinin yükseltilmesi ile işsizliğin önlenebileceğine değinilmektedir. Neoklasik iktisadın eğitim iktisadındaki uzantıları olan insan sermayesi kuramı ve diğer eğitim ekonomisi denenceleri de kimi zaman açıktan kimi zaman gizlenmiş bir şekilde işsizliğin eğitimsizlikle ilgili olduğunu dile getirmektedir.

Braverman (2008) daha uzun süre öğrenim görmüş olmanın birçok firmanın işe alma siyasetinde etkisini kaybettiğini ve herkesin yükseköğrenim görmesinin işsizliği ortadan kaldıracığı görüşünün 1950’li ve 1960’lı yıllarda yaygınlaşmış olduğunu ancak bu görüşün gelinen durum itibarı ile dar bir bakış açısı olduğunu belirtir.

Hatta eğitimin hükümetler tarafından işsizliği görünmez kılan bir araç olarak da kullanılabilirdiği de ifade edilebilir. Örneğin eğitim ile işsizlik ilişkisine mali oportünizm çerçevesinden bakan görüşe göre devletin özellikle de dezavantajlı bölgelerde yükseköğretimi desteklemesi, üniversite eğitime sevk edilen kişilerin işsizler listesinden çıkarılarak, öğrenci statüsünde sayılmasını sağlamaktadır. Böylece belli bir yaş grubu için işsizlik azalmış gibi görünmekte, bu durum hükümetleri de rahatlatmaktadır (Karakul, 2012).

İşsizliğin çözümü olarak “daha yüksek eğitim” söylemi toplumda yaygınlaştığında eğitime verilen değer artmış, eğitimin toplumsal dikey hareketliliğe olan etkisi ile birlikte değerlendirildiğinde eğitim sistemi özellikle alt ve orta sınıftan toplumsal kesimler için dikey hareketliliğin bir yolu olarak görülmeye başlamıştır. Toplumda yaygın olan eğitimin istihdam sağlayacağı inancına karşı, istihdamın bazıları doğuştan gelen bazıları ise sonradan edilen özellikler olmak üzere birçok değişkene bağlı olduğunu, dolayısıyla bu değişkenler görmezden gelinerek salt eğitim yolu ile işsizliğin önlenemeyeceğini ileri süren görüşler de vardır. Türkiye’de eğitim sisteminin özellikle 1970’li ve 1980’li yıllarda görülen toplumsal hareketliliğe etkisinin (Tezcan, 1985) 2000’lerden sonra eskiye oranla zayıflaması ile birlikte azalmıştır. Eğitimin istihdam sağlamaya dönük etkisinin belirgin şekilde azalması, üniversite mezunu işsizlerin toplumda daha fazla duyulur hale gelmesi ve eğitim düzeyinin dikey hareketlilik üzerinde eskisi kadar etkili olmaması; bizlere eğitim, üniversite ve okul mefhumlarının toplum nezdindeki değerlerinin azaldığını da gösterir (Bora ve Erdoğan, 2011).

Bunun en önemli nedeninin, üretim süreçlerinin biçim değiştirmesi, diğer bir ifade ile parçalanması, uzmanlaşmanın yükseltilebilir değer olurken kadrolu ve güvenceli üretim sürecinin önemsizleştirilmesidir. Eğitimin bu noktada uzmanlaşmaya dayalı işbölümü üzerine yoğunlaşması, bu temelde çok sayıda bölüm açılmasını gerektirmiştir. Braverman’ın (2008) bu konuda aşağıdaki belirlemesi önemlidir;

“...kafa emeğinin beyinde cereyan etmesine rağmen dışsal bir üründe açığa çıktığından kavrama ve uygulama düzeylerinin yazma, çizme, yazı makineleri ile çalışma vs. gibi kol işlemleri olarak ayrıştırılabileceğinin; alt parçalara ayırma işlemi ile de tüm büro çalışmalarının kol emeğine dönüştürülmesinin mümkün olduğunu belirtir. Bu durum şirket açısından ekonomik getirilerinin yanı sıra emek gücü piyasasında da birbiri yerine muadilinin kolayca bulunabileceği sadece çizim yapan mimarlar, sadece makinelerin

belirli bazı işlevlerine bakabilen makine mühendisleri, sadece önceden planlanmış ders programını makine gibi aktaran öğretmenler yaratmaktadır. Kol emeği gerçekleştiren işçiler için söylenen “yedek emekçi ordusu” terimi, planlama, tasarım ve eğitim gerektiren süreçlerde çalışabilecek olan işsiz üniversite mezunların yedeklerinin gittikçe çoğalmasından dolayı de söylenir hale gelmiştir (s. 294)”.

Yirminci yüzyılda çalışmanın değersizleştirilmesi söz konusu olunca eğitilmiş olmanın işsizliği engelleyici özelliği de ortadan kalkmaktadır.

Eğitimin Piyasalaşması

Kapitalizmin dönemsel ihtiyaçlarına paralel olarak, yaşamın her alanına girmekte olan neo-liberal politikalar, gerçekliğin, neo-liberalizmin diliyle yeniden inşası için çeşitli işlevler üstlenmektedir. Bu süreçte devlet, sermaye için yeni kâr olanakları yaratma potansiyeline sahip olan eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve çevre gibi alanları piyasaya dâhil edecek kurumsal çerçeveyi yaratmakta ve korumaktadır (Harvey, 2005). Nitekim son 20-30 yıl içinde, dünyanın hemen her yerinde olduğu gibi Türkiye’de de, eğitimden sağlığa, su kaynaklarından sosyal güvenliğe kadar, bir zamanlar kamusal varlık ve kamusal hizmet çerçevesinde değerlendirilen konular, özel yatırım ve özel harcama alanları içine alınmıştır (Demirer, 2012, s. 167-186). Bourdieu’nun çarpıcı bir biçimde ifade ettiği üzere, neo-liberalizm, katıksız piyasa mantığını engelleyecek tüm kolektif yapıları imha etmektedir (Bourdieu, 1998). Türkiye’de bu mantığın yerleşmeye başladığı alanların başında sağlık sistemi ile birlikte eğitim sistemi gelmektedir. Kurul (2013) bu durumu şöyle özetlemektedir; kapitalizmin bitmeyen krizleri ve peşi sıra gelen kemer sıkma politikalarının ilk hedefi, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi kamusal hizmetleri tüketen emekçi sınıflar olmaktadır. Çünkü krizlerin ardından ilk akla gelen kamu harcamalarının kısılması ve bu hizmetlerin maliyetlerinin yararlananlara ödetirilmesine yönelik politikaların uygulamaya geçirilmesidir.

Aynı şekilde, emeğe de dolaysız olarak el konulamamakta, onun yerine sermaye emek gücünü işçiden satın almak durumundadır, yani emeğin elde edilmesi de yine mübadele yoluyla gerçekleşmektedir. Böylelikle kölelik, serflik gibi emekçinin, sahibi tarafından mülk edinildiği kapitalizm öncesi çalışma ilişkisi ortadan kalkmış olmaktadır. Emekçi artık, kullanıcıya ait bir üretim aracı değildir; “canlı emek kapasitesi kendisinden başka kimseye ait değildir ve kendi gücü üstündeki tasarruf hakkını, mübadele yoluyla kendisi kullanmaktadır” (Marx, 1993). Ancak canlı emek, emek gücünü piyasalar içindeki mübadelede değerli kılabilecek bir dizi çaba ve emeğin içinde kendini bulmaktadır.

Eğitimin piyasalaşması sürecinde proletaryaya dönüşen öğretmenlerin emeği kullanım değerinden uzaklaşıp değişim değeri yaratan bir meta haline almaktadır. Nitekim Türkiye’nin eğitim sisteminde 1990’larda başlayan ve son on yılda hız kazanan piyasalaşma sürecinin en önemli bileşeni olan öğretmen emeğinde bu türden dönüşümler olmaktadır (Demirer, 2012 s. 167-186). Kurul ve diğerleri (2013) eğitimin metalaşması, standartlaşma ve sınavlar arasındaki ilişkiyi aşağıdaki biçimde açıklamaktadırlar:

“Kapitalist toplumda birey, yaşamak için emek gücünü pazar ilişkilerinin zorunlulukları çerçevesinde pazarlamak ve pazarda değişim değerini artırmak için emek gücünün niteliğini, pazarın ihtiyaçları çerçevesinde dönüştürmek zorunda kalmaktadır. Emek gücünün değişim değerini ve rekabet gücünü artırmak/dönüştürmek ve pazarda satılabilir hale getirmek üzere bireye gösterilen yollar, “eğitim”, “deneyim”, “risk alma”, “bölgeler arası hareketlilik” gibi kişisel çaba ile sınırlı etkinlik alanlarıdır. Bu çabayı gösteren birey, iç ve dış dünya ile uyum sağlayacağını, işsizlik sorununu aşacağını, yaşamını sürdürebileceği bir ücrete/gelire ulaşabileceğini varsaymaktadır. Ne var ki bu zorlu süreçte, insanın bir yandan çok yönlü gelişimi engellenirken, bir yandan da emek gücüne değer katar görünen “eğitim ve deneyim” de hızla pazar alanı içine çekilerek metalaşmakta ve devlet okullarında ticarileşmektedir”.

Ataması yapılmayan öğretmenlerin, diğer bir deyişle işsiz öğretmenlerin pek çoğu, bir yandan KPSS kursuna giderek bir sonraki sınava hazırlanırken, bir yandan da hem stajyerliklerini kaldırtmak hem de az da olsa bir gelir elde edebilmek için, dersane, etüt merkezi ve özel ders bürosu gibi yaygın eğitim işletmelerinde istihdam olanakları aramaktadır (Demirer, 2012, s. 167-186). Bu bağlamda, çok sayıda işsiz öğretmenin okul dışındaki eğitim kurumlarına yönelmesiyle, gölge eğitim olarak dersaneler, öğretmenin işçileşmesinin ve öğretmen emeğinin sömürüsünün mekânları haline gelmiştir.

Dershane ya da etüt merkezlerinde (kurslar) çalışan öğretmen, günde on iki saati bulan, haftada ise altmış-yetmiş saati aşan uzun süreli çalışma koşullarında montaj hattında çalışmayı hatırlatan bir hızla çalışır hale gelmiştir. Dershane öğretmeni, derslikteki normal derslerin yanında etüt, bire-bir ders şeklinde düzenlenen ve pazarlama tekniği olarak yerleşik hale gelen formatlarda öğrencilerin sorularını yanıtlamakta, dershane dışında kendisine kalması gereken özel zamanında ise soru hazırlama ve soru çözme gibi zorunlu hale getirilen iş dışı faaliyetlerle çalışmaya devam etmektedir.

Ataması yapılmayan öğretmenlerin kadrosuz ve güvencesiz işlerde, insani olmayan koşullarda çalışmak zorunda olmaları, her geçen gün görece daha insani çalışma koşullarına sahip olduğunu düşündükleri ve kadrolu/güvenceli çalışabilecekleri devlet okullarına atanabilmek için KPSS’ye girme taleplerini artırmaktadır.

Tablo 1
Yıllara Göre Kamu Personeli Seçme Sınavına Giren ve Ataması Yapılan Öğretmen Sayıları

Yıllar	*Eğitim Fakültelerinden Mezun Öğrenci Sayıları	**Fen Edebiyat ve diğer fakülte/yüksekokullardan Mezun öğrenci Sayıları	KPSS’ye Başvuran Öğretmen Adayı Sayısı	Atanan Öğretmen Sayısı	Atama Oranı (%)	İşsiz Öğretmen Oranı (%)
2003	38.157	29.052	162.438	22.814	14,04	85,96
2004	39.961	31.684	169.745	19.029	11,21	88,79
2005	41.296	31.117	173.428	20.777	11,98	88,02
2006	44.402	31.288	202.710	31.000	17,87	82,13
2007	41.116	37.144	205.433	19.493	9,48	90,52
2008	46.721	34.800	237.520	20.016	8,42	91,58
2009	48.005	38.246	244.269	23.893	9,78	90,22
2010	63.369	25.548	279.849	40.922	14,62	85,38
2011	42.845	40.720	230.415	62.064	26,93	73,07
2012	40.987	43.883	299.709	40.000	13,34	86,66
2013	48.747	52.281	345.664	40.000	11,57	88,43
2014	51.707	58.883	221.492	39.642	17,90	82,10
2015	66.178	82.124	292.858	37.000	12,63	87,37
2016	67.460	104.840	333.532	18.506	5,55	94,45
Toplam	680.951	641.610	3.399.062	435.156		

*Tüm Eğitim Fakülteleri (Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Mesleki Teknik Eğitim Fakültesi, Ticaret Ve Turizm Eğitimi Fakültesi, Sağlık Eğitimi Fakültesi), **Fen Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Fakültesi, Fen Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Ev Ekonomisi Yüksekokulu, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Kaynak: www.tbmm.gov.tr,www.yok.gov.tr, www. osym.gov.tr (ösym istatistikleri).

2011 yılında KPSS’ye başvuran öğretmen adaylarının sayısı bir önceki yıla göre düşmüş ayrıca atanan öğretmen sayısı % 26,93’lük (62064 kişi) oranla son on yılın en yüksek oranına yükselmiştir. Bu oranın önceki ve sonraki yıllara bakarak görece farklı olmasını, önemli bir faktör olan 2011 yılında yapılan genel seçimlere bağlayabiliriz. 2014 yılında atanma yüzdesinin görece bir önceki yıla oranla yüksek olması 2014 KPSS’ye başvuran aday sayısının oldukça düşmüş olmasıdır. Tabloda görüldüğü gibi 2014 yılında atanan öğretmen sayısı azda olsa bir önceki yıla göre düşmüştür. 2011 ve 2014 yıllarının dışındaki her yıl KPSS’ye başvuran

öğretmen sayısı ivedilikli olarak artmış, atanan öğretmen sayısı oran olarak % 8,42 ile %17,90 arasında gerçekleşmiştir. Buna bağlı olarak her yıl işsiz öğretmen sayısı da ivedilikli olarak artmıştır. En son 2016 yılında 333 bin 532 öğretmen KPSS'ye başvurmuş bunların 18 bin 506'sının ataması yapılmış, 315 bin 26'sı ise ataması yapılmayarak işsiz kalmış ya da özel sektöre ucuz işgücü olmuştur. Bu konuda Demirer'in (2012) ifade ettiği durum önemlidir;

“Gelinen noktada, devlet okulundaki daimi kadrolu öğretmenler, sözleşmeli, vekil ve ücretli olarak istihdam edilen öğretmenlerle birlikte çalışmaktadır. Bunların dışında, dershanelerde, stajyerliklerinin kaldırılması için neredeyse karşılıksız çalıştırılan stajyer öğretmenler için “ücretsiz öğretmen” ve atanamayıp başka işler yapmak zorunda ya da işsiz kalan öğretmenler için de “dışlanmış öğretmen” kategorileri listeye eklenebilir. Öğretmenler içinde oluşturulan farklı kategoriler, genel olarak tüm öğretmenler arasında bir rekabet ortamı oluşturmaktadır. Bir devlet okulundaki sözleşmeli öğretmen kadrolu olmak için, ücretli öğretmen hiç olmazsa sözleşmeli olmak için sıra beklerken, dershanelerdeki stajyer öğretmenler stajyerliklerinden kurtulup en azından daimi öğretmen olmak, atanamayan ve işsiz öğretmen ise nerede olursa olsun öğretmenlik yapmak için mücadele etmektedirler. Piyasanın hâkimiyetinin gittikçe arttığı koşullarda pek çok öğretmen, iş ve gelecek kaygısıyla asıl sorunun makro sisteme içkin olduğunu gözden kaçırabilmektedir. Bununla birlikte, tüm bu deneyimler, örgütlenme bilinci ve emek mücadelesini de çeşitli düzeylerde ve biçimlerde etkilemektedir (s. 167-186)”.

Son on beş yirmi yıl içerisinde dünyada Chiapas'tan Porto Alegre'ye, Seattle'dan Cape Town'a kadar radikal protesto eylemleri gelişti ve gerçekleşti. Özellikle 1960'larda başlayan hareketlerin kaybolması ve 1980'lerde oluşan toplumsal hareketlerin etkisiz hale getirilmesinden sonra ortaya çıkan bu toplumsal hareketler dikkat çekicidir. Burada dikkate değer iki noktayı belirtmekte yarar var. Birinci nokta bu toplumsal hareketlerin bir anti-kapitalist karaktere sahip olması, ikinci nokta ise, bu hareketlerin bilinçli ve gitgide artan bir şekilde uluslararası birliktelikler kurması ve bunun üzerinden işliyor olmasıdır. Bu konuda Martin (2008, s. 8) şöyle bir belirleme yapmaktadır: “...geçtiğimiz on yılın toplumsal hareketleri bahsettiğimiz perspektifler açısından anomaliler gösteriyor, bu hareketler dediğimiz gibi oldukça çatışmacı, anti-kapitalist ve devlet karşıtı hareketler olarak ortaya çıktılar.”

Bu toplumsal hareketler Amerika Birleşik Devletleri'nin ve Avrupa Birliği'nin sınırlarının dışına da yayılarak böylece Kuzey'de geliştirilmiş, yoksulların aleyhine olan modellerin daha da az uygulanmasına yol açmıştır. Martin'e (2008, s. 8-9) göre; daha yakın tarihli ve daha beklenmedik olan ise, 1980'lerde ortaya çıkan ve resmen demokratik ülkelerde bile yoksulluğa ve devlet politikalarına saldıran, ayaklanmalardan örgütlü hareketlere dek çeşitlilik gösteren eylemliliğin yükselişi oldu. Bu eylemlilikler, özelleştirme ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) karşıtı protestolardan radikal toprak reform taleplerine, kamusal taleplere (konut, gıda, elektrik, sağlık hizmetleri, su gibi), sosyal ve ırksal adalet taleplerine dek geniş bir yelpazeye yayılmaktadır.

Bütün bunların bağlamında, ataması yapılmayan öğretmenler, internet üzerinden örgütlenerek “Ataması Yapılmayan Öğretmenler Platformu”nu (AYÖP) kurmuşlardır. “Öğretmen açığımız yok” söylemleriyle atamaları yapılmayan, kendi eğitim alanı dışında iş bulamayan, tam gün kadrolu iş güvencesinden yoksun, “ücretli öğretmen” adı altında devlet okullarında ve dershanelerde çalıştırılan, kamusal bir hizmet olan eğitimin, neoliberal politikalar doğrultusunda “piyasalaştırılmasının” getirdiği esnek çalışma biçimlerinin (ücretli, sözleşmeli vb) doğrudan etkilenen öğretmenler olarak kendilerini tanımlamaktadırlar. Atamalarının yapılması için dayanışma ve birlik içerisinde örgütlenerek, daha geniş kitlelere ulaşmaya ve çoğalmaya çalışan platform, sorunlarını çözmek için mücadele etmenin en doğru yol olduğunu (www.ayop.biz, 2013) belirterek kendilerini toplumsal hareket içerisinde tanımlamışlardır.

Atanmak için mücadele eden ataması yapılmayan öğretmenler daha çok kendilerini ifade etmek ve hak aramak için sokağı tercih etmişlerdir. Çeşitli eylemler gerçekleştiren (basın açıklaması, açlık grevi, oturma eylemi, çeşitli dernek ve siyasi partilerle görüşmeler vb.)

öğretmenler (en çok basın açıklaması ve Meclis içerisinde ve dışarısında yer alan siyasi partiler ile görüşmeler yaparak) gündem oluşturmaya ve de mücadelelerini siyasallaştırmaya çalışmışlardır.

Bir ülkede, en önemli kamusal hizmet olan “eğitim” hizmetinin özelleştirilmesinin anlamı, toplumun en elzem ihtiyaçlarından biri olan “eğitim ihtiyacının” karşılanmamasıyla eşdeğer olmaktadır. Bugün, ataması yapılmayan öğretmenlerin tam gün kadrolu ve güvenceli bir işe sahip olamaması, neoliberal politikaların uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Öğretmenler, atamaları yapılmayarak, “piyasa” mantığına terk edilmekte “yedek öğretmen ordusu” olarak özel okullarda, dersanelerde ve devlet okullarında ucuz işgücü olarak kullanılmaktadırlar. Ataması yapılmayan öğretmenlerin sayısı 250 bini, ücretli öğretmen sayısı ise 60 bini aşmıştır (www.ayop.biz, 2013). Önümüzdeki 5-10 yıl içerisinde bu sayı her yıl on binlerce yeni mezun öğretmenin katılımıyla daha da artacaktır. Bu doğrultuda ataması yapılmayan öğretmenler hareketinin oluşması tam gün kadrolu ve güvenceli istihdamı talep etmesi, bunun için eylemler yapması yaşanan durumu daha da önemli kılmaktadır.

Bugün Türkiye’de işsizlik soru en temel sorunlardan birisi haline gelirken eğitimlilerin işsizliği ise giderek derinleşen bir sorun haline almıştır. Bunların içinde de Eğitim Fakültesi mezunlarının işsizliği eğitim alanında çalışmaya çeşitli saiklerle yönlendirilen Fen Edebiyat Fakültesi, Fen Fakültesi ve Edebiyat Fakültesi mezunlarının da karşı karşıya geldiği önemli sorulardandır. Bu sorunun kamuoyu gündemine taşınması kitlesel hale gelen AYÖP hareketinin doğuşuna eden olmuştur. Bu çalışmanın problemini öğretmenlerin işsizliği konusunun büyüklüğü ve derinliğinin anlaşılması kadar bu sorun karşısında direnen öğretmenlerin ortaya çıkardığı AYÖP hareketinin irdelenmesi oluşturmaktadır.

Bu makalede, öğretmen işsizliğini etkileyen değişkenler ile öğretmenlerin işsizlik deneyimlerinin betimlenmesi ve bir toplumsal hareket olarak sorunu aşma konusundaki örgütlenme deneyimlerinin (AYÖP) incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma var olanı betimlemeyi amaçladığından tarama modelinde nitel bir araştırmadır. Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve doküman inceleme gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çalışma grubu

Çalışma AYÖP içerisinde yer alan 13 ataması yapılmayan öğretmen ve bu hareket içinde yer almayan 13 ataması yapılmayan işsiz öğretmen olmak üzere, toplam 26 işsiz öğretmenle yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yoluyla yürütülmüştür. Katılanların mezun oldukları alanlara göre dağılımları Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2.

Araştırmaya Katılanların Mezun Oldukları Alanlara Göre Dağılımları

Alanlar	Kadın	Erkek	Toplam
Türkçe Öğretmenliği	3	1	4
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği	-	3	3
Okul Öncesi Öğretmenliği	1	-	1
Resim-İş Öğretmenliği	1	2	3
İngilizce Öğretmenliği	-	2	2
Felsefe Öğretmenliği	-	1	1
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	-	1	1
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	2	2	4
Fen Bilgisi Öğretmenliği	1	1	2
Beden Eğitimi Öğretmenliği	1	-	1
Müzik Öğretmenliği	1	-	1
Sınıf Öğretmenliği	1	1	2
Fizik Öğretmenliği	1	-	1
Toplam	12	14	26

Veri Toplama

Araştırma yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak, Mayıs-Kasım 2013 tarihler arasında derinlemesine görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmiştir. Görüşme verileri “derinlemesine görüşme” yöntemi ile toplanmıştır. Nitel araştırmalarda sıkça başvurulan bir veri toplama tekniği olan görüşme, görüşülen kişilere kendilerini birinci elden ifade edebilme fırsatı verirken, araştırmacıya da görüşme yaptığı kişilerin duygu dünyalarını, bakış açılarını, düşünce ve tecrübelerini anlama imkânı sağlar (McCreeken, 1998). Bu nedenle çalışmada derinlemesine görüşme tekniği ile veri elde edilmiştir. Böylece araştırma konusu ile ilgili ayrıntılı bir şekilde bilgi edinilmeye çalışılmış ve toplanan bilgiler nitel araştırma ilkeleri çerçevesinde raporlaştırılmıştır.

Veriler araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak katılımcılar ile yüzyüze görüşme yolu ile toplanmıştır. Araştırmacının katılımcılar ile görüşmeleri Adana, Amasya, Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve Tokat illerinde yüzyüze gerçekleştirilmiştir. Görüşme sürecinin başlangıcında görüşülen kişiye yapılan çalışmanın amacı, içeriği ile görüşme süresinin yaklaşık kaç dakika süreceği hakkında bilgi verilmiştir. Bunun ardından görüşme sorularına geçilmiştir. Görüşme sırasında çoğunlukla görüşme formunda yer alan soruların sırasına bağlı kalınmamış olup görüşme serbest söyleyişi havasında gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, araştırmacı görüşme sırasında duruma bağlı olarak görüşme formunda yer alan soruların dışında yeni sorular da yöneltebilmiştir. Araştırmacı, görüşmenin o an üzerinde durulan konu çerçevesinde olmasına dikkat etmiş, aksi durumda tekrar konuya dönülmesine özen göstermiştir.

Görüşmede verilerin kaydedilmesi, araştırmacının sorumluluğunda yapılmıştır. Bu amaçla araştırmacı, görüşme anında ses kayıt cihazı kullanmıştır. Böylece, hem görüşme süreci engellenmemiş hem de görüşme sonuçlarını ileride, daha ayrıntılı değerlendirilmesi için, uygun bir belge kazanılmış olur (Borg, 1963; Kahn ve Cannel, 1957; Kerlinger, 1964; Madge, 1965; Özgüven, 1980, akt. Karasar, 2004; Rummel, 1970). Herbir görüşme yaklaşık bir saat sürmüştür.

Verilerin analizi

Görüşme kayıtları araştırmacı tarafından çözümlenerek, bilgisayar ortamında görüşme metinlerine dönüştürülmüştür. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, nitel veri analizi tekniklerinden biri olan, betimsel veri analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Buna göre, betimsel analizde görüşme çözümlerinde yer alan kelimelere, ifadelere, kullanılan dile, diyalogların yapısına ve özelliklerine, kullanılan sembolik anlatımlara ve benzetmelere dayanarak tanımlayıcı bir analiz yapılmaktadır (Kümbetoğlu, 2005). Araştırmacının geçerliğini sağlamak amacıyla edilen bulgular, herhangi bir yoruma yer vermeden ayrı başlıklar halinde, sık sık doğrudan alıntılara yer verilerek sunulmuş, bir sonraki aşama olan tartışma bölümünde bütünsel olarak ele alınıp tartışılmıştır. Görüşme tekniğinin kullanıldığı çalışmalarda geçerlik, görüşme yapılan kişinin vermiş olduğu yanıtlara ve bu yanıtların analizi sonrasında okuyucuya sunulan bilgilere ve yargılara yönelik bir pozisyon alıştır. Kvale (1996) geçerliği, görüşme tekniği ile elde edilen verilerin toplanmasına, bunların kategorilere kodlanmasına, analiz edilmesine ve en son olarak da sunumunda kullanılan stratejilerin güvenilirliğinin ve kabul edilebilirliğinin sürekli olarak kontrol edilmesi olarak tanımlamaktadır. Doğrudan alıntılar yapılırken katılımcılar KAYÖ1, KAYÖ2, ..., EAYÖ1, EAYÖ2 (K: Kadın, E: Erkek; AY: Ataması Yapılmayan, Ö: Öğretmen; rakam ise görüşülen herbir farklı görüşmeci) şeklinde kodlanmıştır.

Bulgular

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular

Katılımcıların cinsiyete göre dağılımına bakıldığında eşit bir dağılım gösterdiğini söyleyebiliriz. Katılımcıların 12'sini kadın işsiz öğretmenler, 14'ünü de erkek işsiz öğretmenler oluşturmaktadır. Katılımcıların yaş profili işsiz öğretmenlerin hangi yaş grubunda olduğu

hakkında bilgi vermektedir. Araştırmaya katılan işsiz 16 öğretmen 30 yaş ve altı aralığında bulunmaktadır. İşsiz 10 öğretmen ise 31- 40 yaş aralığındadır.

Bu araştırmada da görüldüğü gibi katılımcıların arasında en yüksek oranı 30 yaş altındakiler oluşturmaktadır ve yaş ilerledikçe oran düşmektedir. Öğretmenlerin kamu okullarından birine atanabilmeleri için KPSS sınavına girmeleri ve bu sınavda yüksek puanlar almaları gerekmektedir. Atanacak bir puan almaları ise genelde uzun bir zaman almaktadır. Bu durum da işsiz öğretmenlerin daha çok 30 yaş ve altında yığılmalarına neden olmaktadır.

İşsiz öğretmenlerin büyük bir kısmı 30 yaş ve altında gençlerden oluşmaktadır. Yani iş piyasalarında görülen yaşa dayalı ayrımcılık öğretmenlik mesleği için de söylenebilir. Üstelik kapitalizmde yaratılan yeni işlerin özellikle esnek çalışma kültürünün de gelişmesi ile deneyimden ziyade “riske” dayalı olması ve özellikle ilerleyen yaşlardaki kişilerin risk almayacağına düşünülmesi de (Sennet, 2005) işverenleri genç çalışanlar aramaya itmektedir. Yaş ilerledikçe bu tür işlere olan istem, işe girme olasılığı daha az görüldüğünden düşmektedir. Bu araştırmada da görüldüğü gibi katılımcıların arasında en yüksek oranı 30 yaş altındakiler oluşturmaktadır ve yaş ilerledikçe oran düşmektedir.

Katılımcıların anne veya babalarının eğitim durumu sosyoekonomik kökenlerine ilişkin bilgi de vermektedir. Katılımcıların babalarının neredeyse yarısı en az lise düzeyinde eğitimlidir. Anne eğitim durumları değerlendirildiğinde ise katılımcıların annelerinin üçte ikisinden fazlası en çok ilkokul mezunudur. Bu durum geleneksel aile kültürü içinde çocukların üniversite de dâhil olmak üzere tüm eğitim düzeylerine devam edip etmeyeceğine karar veren asıl unsurun baba olduğu, babaların da kendilerinin eğitimi olması durumunda çocuklarının da eğitim görmesini istediği düşünülerek açıklanabilir. Bir yandan da kendileri eğitim görmeyen annelerin çocuklarının eğitim görmesini isteyerek bunun için aile içi ataerki kültürde mücadele etmiş olabileceği de düşünülebilir.

Anne ve baba mesleğinin sosyoekonomik kökenin belirleyicileri arasında yer aldığı dikkate alınır, katılımcıların büyük çoğunluğunun annelerinin ev içi emekçisi / ya da ücretli, maaşlı grubundan olması; babalarının ise ücretli/maaşlı grubundan olması sosyoekonomik kökenin çalışan/orta ve altı sınıflardan olduğunu göstermektedir.

Eve giren gelir birlikte yaşanan kişi sayısından bağımsız düşünüldüğünde gerçekten farklı sonuçlar elde edilebildiğinden “Evinize giren ortalama aylık gelir ne kadardır?” sorusu ayrıca “Evde kaç kişi bu gelire geçiniyorsunuz?” sorusu ile birlikte değerlendirilmiş, katılımcıların evlerinde kendilerine düşen gelir hesaplanmaya çalışılmıştır. Katılımcıların evlerine giren ortalama aylık gelirin, evde geçinen kişi sayısına bölünmesiyle elde edilen hanedeki kişi başına düşen gelire göre katılımcıların üçte ikisinden fazlası 658 TL ve altında (2014 yılı için) bir aylık gelire geçmektedir.

Öğretmenlerin mezuniyet sonrası öyküsüne/işsizlik deneyimlerine ilişkin bulgular

Vasıflarına uygun olmayan/düşük ücretli işlerde çalışma zorunluluğu: İşsiz öğretmenler, mezuniyetleri sonrasında “yaşamlarını idame etmek ve ailelerine yük olmamak için” büyük bir çoğunlukla çalışmak zorunda kaldıklarını dile getirmişlerdir. Mezuniyet sonrası herhangi bir ücretli işte çalışmamış olanların tamamının yeni mezun (bir ya da bir yılı biraz aşkın bir süre) oldukları görülmektedir. Bu durumun nedeni ise yeni mezunların genellikle zamanlarını sınavlara hazırlık için (Kamu Personeli Seçme Sınavı, vb.) ayırdıkları söylenebilir. İki yıl ve daha fazla süre önce mezun olanlar ise ailelerine yük olmamak ve yaşamlarını idame ettirmek için sosyo ekonomik durumlarına göre çeşitli işlerde çalıştıkları görülmektedir.

Karakul’un (2012) çalışmasından elde edilen bulgulara göre üniversite mezunları çoğunlukla lise ve daha alt düzeyde eğitim gerektiren, düşük ücretli, geçici, kesintili, güvencesiz işleri yapmakta bir yandan da asıl işlerini aramaya devam etmektedir. Dolayısıyla beyaz yakalı çalışanlar olacakları varsayılan üniversite mezunları mavi yakalılaşmıştır.

Mezuniyetlerinden sonra herhangi bir ücretli işte çalışanların çalıştıkları iş yelpazesi oldukça geniş bir alana yayılmaktadır: garsonluk, antika dükkânında temizlik elemanı, güneş enerjisi firmasında sekreterlik, çağrı merkezinde çağrı cevaplama elemanı, kitapçıda satış elemanı vb. Katılımcıların çoğu ücretli öğretmenlik ve dersane öğretmenliği yaptıklarını

bildirmişlerdir. Ücretli öğretmenlik ve dersane öğretmenliğini dönüşümlü olarak yapan öğretmenler vardır. Dersane koşullarının ağırlığını daha fazla kaldıramayan öğretmenler ücretli öğretmenlik başvurusu yapmaktadır. Ücretli öğretmenliğin koşullarını zor ve/veya özellikle ücretini az bulduklarında, dersane piyasasına yönelmektedirler. Ücretli öğretmenlik ve dersane öğretmenliği yaparlarken kendi mezun oldukları branşlara uygun derslere girmekle birlikte ama bunun yanında kendi branşlarının dışında da dersler vermişlerdir. Ayrıca ataması yapılmayan öğretmenler, bazen aynı yıl içerisinde birden fazla işte çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durumu, 27 yaşındaki KAYÖ3 şöyle ifade etmektedir:

“Altı ay garsonluk yaptım. Beş ay falan antikacıda çalıştım. Daha sonra altı ay çağrı merkezinde çalıştım. Sonra dört ay kitap evinde çalıştım. Daha sonra dersane piyasasına atıldım. Dershanelerde çalışmaya başladım. Yaklaşık iki üç yıl dersane piyasasında çalıştım. Şu anda da bir kolejle anlaştım Eylülde başlıcam. Ama şu an da işsizim ve gelirim yok. İki ay böyle”.

Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun çalıştıkları bu işlerin tamamında 450TL-1030TL arasında ücret aldıkları görülmektedir. Görüşme yapılan tarihlerde en düşük öğretmen maaşının ek ders ücretleri hariç 1824 TL olduğu ve aynı dönemde asgari ücretin de 803TL olduğu düşünüldüğünde işsiz öğretmenlerin oldukça düşük ücretli işlerde çalışmaya mecbur kaldıkları görülmektedir. İş ararken ve işe başlarken daha çok referansların önemsendiği ortaya çıkmaktadır. Az da olsa başka iş arama kanallarının da kullanıldığı (gazete, elemen aranıyor yazısını görüp iş başvurusu yapma vb.) ve böylece işe başlanıldığı da söylenebilir. Referanslar daha çok siyasi, akrabalık ilişkileri ve arkadaşlık ilişkileri olarak görülmektedir. Ücretli öğretmenlik, kadrolu öğretmen atanması ya da raporlu öğretmenin göreve başlamasına kadar devam etmekte, bu da 1 ay ile iki ders dönemi arasında değişmektedir. Dersane öğretmenliği de genellikle iki ders dönemi sonunda bitmekte yani yeni dönem için anlaşma sağlanıp sözleşme imzalanmaz ise sona ermektedir. Diğer işler ise daha kısa sürmekte 1 hafta ile üç ay arasında değişmektedir.

Ücretli öğretmenlik yapanların, genellikle yerlerine kadrolu öğretmenin atanması ya da raporlu öğretmenin rapor süresinin bitmesi ve tekrar göreve dönmesi ile işten ayrıldıkları anlaşılmaktadır. Ücretli öğretmenlik yapanların bir kısmının ise aldıkları ücretin, yol, yemek, ulaşım vb. masraflarını karşılamamasından dolayı işten ayrıldıkları görülmektedir. Dershanede öğretmenlik yapanlar veya diğer herhangi bir işte çalışanlar ise daha çok çalışma koşullarının ağır olması ve düşük ücret almalarından dolayı işten ayrıldıkları anlaşılmaktadır. İş bulamayan öğretmen hem özel sektöre hem de kamuda ucuz iş gücü olmakta ve çok düşük ücretlere çalıştırılarak sömürüye açık hale getirilmektedir.

Vasıflarına uygun olmayan düşük ücretli işlere girmek için “torpil” gerekliliği: Ayrıca bu işlere girişte sosyal çevre ve ya referans sisteminin yoğun olarak devreye girmesi ayrıca bir sorun oluşturmaktadır. Sosyal çevre ve ya referans terimi kişilerde ‘torpil’i çağrıştırmakta ve genellikle işsiz öğretmenler “torpilleri olmadığı için iş bulamadıklarını” ifade etmektedirler. 36 yaşındaki EAYÖ4 işsiz olmasının nedenleri arasında sosyal çevresinin ve ya referansının olmayışını şu sözlerle ifade etmiştir:

“İş için İş-Kur’da başvurum vardı 2 kez mesaj ile arandım ancak verdikleri iş alanımın dışında işlerdi örneğin camide temizlikçi olmak ve bir özel sektörde de tekstil işçisi olarak. Her iki iş de Ak Parti yandaşlarının devreye girmesi ile iptal oldu.”

30 yaşındaki EAYÖ8 durumunu şöyle ortaya koymuştur:

“Okuldan mezun olur olmaz İzmir’de yaşadığım mahallede bir okulda öğretmene ihtiyaç varmış... bilgisayar öğretmenliği üzerineydi, 14 saat üzerinden giriyordum ve ayda elime geçen 350 TL idi... dönem sonunda sözleşmen bitiyö, ertesi yıl tekrar

başvuruyordum... Bir daha ki yıl tekrar başvurdum. İlçeler, illerden daha kolay oluyo, çünkü ilde ücretli öğretmenlikte de torpil oynuyor.”

34 yaşındaki EAYÖ2 şöyle ifade etmektedir:

“Ücretli öğretmenlikte şöyle yani aslına bakarsanız o bölgede genel bir anlayış bu bir yere bir kuruma özellikle de bir devlet kurumuna başvuruyorsanız siyasi iktidara yakın kişilere hemen aracı yapıyorsunuz...”

Diğer katılımcılar da yukarıda verilen örneklere benzer deneyimlerinin olduğunu aktarmışlardır. Geçici ve güvencesiz, vasıflarına uygun olmayan, düşük ücretlerde çalışabilmek için bile torpil gerekliliğinin altını çizmişlerdir.

Edindiği mesleğin dışındaki işlerde çalışmanın yarattığı tatminsizlik: Katılımcıların tamamı geçici ve güvencesiz işlerde çalışmak istemediklerini, çünkü bu tür işlerde çalışmanın kendilerinde gerçekten bir çalışma duygusu yaratmadığını ve kendilerini tam olarak iş bulmuş ve çalışan statüsünde hissetmediklerini belirtmişlerdir. Esnek istihdam genellikle özel sektörde yaygınlaştığından geçici işler de çoğunlukla özel sektördedir ama özellikle ücretli öğretmenlik ile birlikte esnek çalışma ve dolayısıyla geçici işler kamu sektöründe de yaygın olarak istihdam biçimi olarak kullanılmaktadır. Ataması yapılmayan işsiz öğretmenlerin büyük çoğunluğu hem bu tür işlerde çalışmakta hem de iş aramaktadır. Öte yandan kalıcı bir iş bile olsa özel sektörde çalışmanın kamu sektörüne göre daha az tercih edildiği, özel sektörde çalışanların daha fazla oranlarda başka iş aradığı sonucu da çıkarılabilir. Esnek çalışma biçimlerinin yanı sıra çalışmaya yüklenen anlama göre kamu sektöründe çalışılıyor olsa bile yine de öğretmen olarak çalışma çabası içerisinde olacakları görülmektedir.

23 yaşındaki KAYÖ6 geçici ve güvencesiz işlerde çalışmak konusundaki düşüncelerini şöyle dile getirmiştir: “Ücretli öğretmenlik yapıyorum ve kendimi mevsimlik işçilere gündelik işçilerine joker elemana benzetiyorum. Sistemin modern kölesi olduğumuzu düşünüyorum.”

Sistemin modern kölesi olmak ile kendi isteği dışında geçici ve güvencesiz işlerde, düşük ücret ile çalışmak kast edilmektedir. Gümüş ve Çetin (2009) yaptıkları araştırmada durumu şöyle ifade etmektedirler: İşsiz öğretmenler arasında, eğitim-öğretim alanı dışındaki işlere razı olma oranı yükseliyor. İş güvencesi azaldıkça, yani kadrolu öğretmenlerden, güvencesiz çalışan öğretmenlere doğru gidildikçe, öğretmenler daha fazla ve düzensiz çalışmaya, daha kötü özlük haklarına, daha zor koşullarda çalışmaya ve açıkça “angarya”ya razı oluyor.

36 yaşındaki EAYÖ7 bu konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Baştan beri aslında yaptığım işin sürekli bir tedirginliği her aşamasında var. Hiçbir zaman bir devletteki öğretmen ya da bir kamuda çalışan bir memur gibi hatta daha ileri gideyim hani bir inşaat firmasında iş alıp çalışan bir işçi gibi güvenli hissetmedim bunu net olarak söyleyebilirim...”

27 yaşındaki EAYÖ3’de düşüncelerini şöyle ifade etmiştir.

“...demir doğrama belki de baba mesleği olduğundan dolayı gelecek planlayabileceğim bir iş olarak algılıyordum veya mecburen böyle algılamak zorunda kalıyordum. Çünkü başka bir işe kendi mesleğimmiş gibi ısınmamıştım... diğer güvencesiz olarak çalıştığım meslekler ise günlüğü 30 lirayı geçmeyen mesleklerdi bu yüzden insan kendini köle gibi hissediyordu”.

23 yaşındaki EAYÖ10 ve 34 yaşındaki KAÖY12 kendini şöyle ifade etmektedir: “Sadece kendimi oyalıyor gibi hissediyorum ve bi şekilde harçlık veriyorlarmış gibi hissediyorum bir işte ya da güvencede hissetmiyorum....”

Katılımcıların, öğretmenlik dışında farklı bir iş için (bankacılık, Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP), polislik vb.) sınava girmeleri mezun olma yılına göre farklılık göstermektedir. İki yıldan daha kısa bir süre içerisinde mezun olanlar her hangi başka bir kamusal iş için sınava girmediklerini belirtmişlerdir. İki yıldan daha fazla bir süredir mezun olanların büyük çoğunluğunun ise iş sınavlarına girdikleri belirlenmiştir. Bu konuda 27 yaşındaki KAYÖ10 kendini şöyle ifade etmiştir: “İdare memurluğuna girdim, bankacılığa girdim, polisliğe girmedim yaşım hiç tutmadı, deneyim dediğim anda yaşım tutmadı yani büyük geldi.”

Öğretmen olarak mezun oldukları halde öğretmen olarak çalışmamak yani mesleklerini yapamamak, düşük ücret ve kötü çalışma koşullarının yarattığı olumsuz etkinin ötesinde işsiz öğretmenlerde aynı zamanda çok ciddi bir mesleki tatminsizlik yarattığı görülmektedir.

Ailenin işsizliğe karşı koruyucu etkisi: Maddi destek sağlamak, işsizliğin finansmanında ve onunla baş etmede çok önemli bir etkidir. Bu etkenin varlığı kişilerin hem işsizlik süresine daha fazla katlanmak sureti ile ideallerindeki işi aramak için uğraş süresinin uzamasına fayda sağlamakta, hem de işsizliğin psikososyal etkileri ile daha kolay baş etmelerine katkı sağlamaktadır. Aile üyelerinin işsizliği finanse etmede üniversite mezunu işsizlere katkısı büyük olmakta, bu katkı gerek maddi gerekse manevi yönlerden yapılabilmektedir. Ailenin kapitalist düzenin yeniden üretiminde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Ayrıca neo-liberal politikaların aşındırdığı sosyal devlet pratiklerinin yerini aile ve başka dayanışma pratikleri almaktadır. Katılımcıların tamamının annesi ve 21'inin babası yaşamaktadır. Dolayısıyla kullanıp kullanmadıkları ayrı bir konu olmakla birlikte çoğunluğun hayatta bir destek kanalına sahip olduğu söylenebilir. Sosyal politikaların tasfiye edilmesi ve işsizliğin etkilerinin ailelerle aşılma çabısından genellikle memnun olunmaktadır. Katılımcılardan 34 yaşındaki KAYÖ12, ailenin işsizliğe karşı koruyucu etkisinin yaşamına yansımaları şöyle ifade etmektedir:

“Babam maddi manevi canını sıkma üzülmeye bir şekilde bulursun, hala bu şekilde, şu an yine ücretli öğretmenliğe başvurduğum mesela çıkıp çıkmıcağı belli değil hala da o şekilde yani üzme kendini sınava hazırlanırsın. Başka şeylerle uğraşırsın diyor...”

24 yaşındaki KAYÖ4 şöyle ifade etmektedir: “İşsiz kaldığım durumlar da ailemden destek aldım. Ailemden harçlık alarak yaşamımı geçirdim hala da destek alıyorum...”

Aile desteği her ne kadar işsiz için bir güvence kaynağı olsa da ailenin kişiyi okutmasının bir karşılığı olması gerektiğine inanması (en kısa zamanda işe girmesi ve kendi ücretini kendisinin kazanması düşüncesi) ve ayrıca işsizliğin, işsizler tarafından kendi suçları olarak hissedilmesi durumu, işsiz üzerinde ağır bir psikolojik baskı da yaratmaktadır. Ayrıca ailenin koruyucu etkisi işsiz üniversite mezununun birçok alandaki kararında belirleyici hale gelebilmekte, bir tür baskı mekanizmasına dönüşebilmektedir. Örneğin katılımcılarından 22 yaşındaki KAYÖ9 aynı şekilde içinde bulunduğu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Bu destek cidden çok ağırıma gidiyor. Çok olumsuz duygular hissediyorum. Bu yaşta hala baba parasıyla hayat geçindirmek çok acı bir şey. Ve hep eksiksin ihtiyaçlarını dilediğin gibi karşılayamıyorsun. Paran bitince para isteyemiyorsun aileden. Harcamaların gözlerine batıyor. Duygusal anlamda hep zorlanıyorum. İki senedir işsizim ve evde oturuyorum. Zaten çalışıyor ve üretiyor olamamak yeterince sıkıntılıken birde aileden para almak üstüne tuz biber oluyor”.

Aile desteği işsizi koruma ve destek de önemli olmakla birlikte kimi zaman kişilerin yaşamları üzerinde kendi denetimlerini kurabilmelerinin kendi gelirlerini elde etmelerine bağlı

olduğu görülmektedir. Aile desteği çoğunlukla barınma, beslenme konularında sınırlı kalmakta, 37 yaşındaki KAYÖ11 ikincil ihtiyaçların ailesinin işsizlik süresince maddi destek olduğunu ancak kendisinin bu konuda çok fazla istekli olmadığını şu sözlerle belirtmiştir:

“Mesela ücretli öğretmenlik yapıyorum 3-4 ay, aldığım para ancak o ay benim ihtiyaçlarımı karşılıyor, birikim yapamıyorsun. Yazın herkes tatile gidiyor ama tatile gitmeyi ben kendim istemiyorum. Bana 300-500 lira ver ben tatile gidiyorum demiyorum yani. Onları zor durumda bırakmamak için. Onu erteliyorum ileride kendi paramla gitmek için”.

Anne ve babanın hayatta oluşu işsiz aile bireyinin işsizliğinin finanse edilmesine katkı sağlarken, maaşlı veya ücretli olarak güvenceli bir işte çalışırken veya böyle bir işten emekli olduktan sonra hayattan ayrılmaları durumu da işsiz aile bireyinin aile tarafından finanse edilmesine yardımcı olmaktadır. Örneğin görüşülenlerden 38 yaşındaki EAYÖ1 işsiz kaldığı durumlarda evlenene kadar vefat eden babasının maaşı ile geçindiğini belirtmiştir, evlendikten sonra da halen o parayı ihtiyaçları doğrultusunda annesinden zaman zaman alıp kullandığını belirtmiştir. Bir kuşak öncesinin anne ve babalarına özgü olan güvenceli, maaşlı veya ücretli bir işin önemi ortaya çıkmakta, bu kamusal dayanışmanın kendinden sonraki kuşağın bile yaşamına katkı yaptığı görülmektedir. Dolayısıyla üniversite mezunu işsizlerin orta sınıf aileleri işsizliğin finansmanında çok önemli bir faktör olarak durmaktadır.

Öğretmenlerin atanmaya dönük çabaları

Katılımcıların tamamı öğretmen olarak atanabilmek için en az iki yıl KPSS’ye girdiklerini söylemiştir. KAYÖ2 ve KAYÖ5 2 yıl, KAYÖ7 5 yıl, KAYÖ3 6 yıl, EAYÖ7 sekiz yıl denedikten sonra sınava çalışmanın ve girmenin, atanmayı sağlayamayacağını düşünerek bir daha atanmak için sınava hazırlanmaktan vazgeçtiklerini ifade etmişlerdir. Diğer katılımcılar ise öğretmen olarak atanana kadar ya da yaş sınırının sonuna kadar sınava girmeyi sürdüreceklerini söylemişlerdir. Bu konuda KAYÖ6 kendisini; “sonuna kadar çaba sarf etmeye devam edeceğim, her ne kadar sınavın yersiz, geçersiz, güvenilir olmadığına inansam da pes etmeyi düşünmüyorum” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcılar genellikle KPSS’ye girdiklerinde bir önce girdikleri sınava göre puanlarını yükseltmelerine rağmen yine de atanmaları için gerekli puanı alamamaktadırlar. Her sene bir önceki sınavın atanmak için gerekli taban puanına ulaşmalarına rağmen o yıl taban puanların yükselmesinden dolayı atanamadıklarını ifade etmişlerdir. Hatta bazen 1 puandan daha az bir puan farkıyla atanamadıklarını söylemektedirler. Bu durum, birkaç sınav gerekli puanı alabileceğine dair bir hırsa dönüşse de, daha sonra umut kaybına ve hayal kırıklığına yol açmakta ve sınava artık girmeme kararı aldırılmaktadır. KAYÖ3 yaşadığı durumu şöyle ifade etmiştir: “Ya umudum kalmadı. Ben sınırdı kaldım, kaç yıldır sınırdı kalıyorum... mesela geçen sene seksende kaldı, ben yetmiş dokuz aldım...”

Katılımcılardan biri hiç dershaneye gitmediğini, gitmeyi de anlamlı bulmadığını, başka bir katılımcı ise dershaneye gitmediğini çünkü ekonomik olarak sınav maliyetini karşılayamadığını söylemiştir. Diğer katılımcıların tamamı en az bir defa KPSS kursuna ya da dershaneye gitmiş olduklarını belirtmişlerdir. Dershane ya da kursa giden katılımcıların oldukça yüklü bir maddi kaynağı dershanelere ve kurslara aktardığı görülmektedir. Katılımcıların yılda 500 TL ile 4000 TL arasındaki bir parayı KPSS dershanesine ve ya kursuna harcadıkları görülmektedir. Bu durumda piyasada (KPSS sektöründe) ciddi bir maddi kaynağın dolaştığını söyleyebiliriz.

Katılımcıların tamamı atama duyurularını internetten (ağırlıklı olarak “memurlar.net), televizyondan, AYÖP’ün sitesinden ve MEB’in sitesinden takip ettiklerini ifade etmiştir. Bu konuda KAYÖ8 kendini şöyle ifade etmiştir: “İnternet üzerinden takip ediyorum ama takip etmek hiç içimden gelmiyor. Çünkü sınav sistemi sürekli değişiyor. Yine değişecek diye korkuyorum”.

Katılımcılar, atamalarının yapılma olasılığını düşük görmelerine rağmen bir umut taşımaktadırlar. EAYÖ12 “300 bine yakın öğretmen ve 127 bin açık varken umudumuz doğal

olarak yarı yarıya düşüyor. Umut her zaman vardır ama bu MEB'in politikasından değil Allah'ın varlığından kaynaklanmaktadır” şeklinde ifade etmiştir.

KAYÖ1 atamaların umut ederek ya da bekleyerek olamayacağını yani bu sürecin MEB'in olağan süreçlerine bırakılamayacağını, ancak mücadele edilerek atama hakkının elde edileceğine inandığını söylemektedir. Kendi ifadesi ile durumu şu şekilde açıklamaktadır:

“Öğretmen olarak atanma olasılığım, AYÖP'ün bakış açısını benimsemiş bir insan olarak, ben bir şekilde mücadele ederek atanacağıma inanıyorum. Ben hani belki bir kaç sene sürecek ama kesinlikle bütün öğretmenlerin atanacağına inanıyorum.”

Milli Eğitim Bakanlığı'nın istihdam ve atama politikalarını, katılımcıların tamamı yanlış bulduklarını söylemektedir. Aynı zamanda bu politikaların ileriye dönük umut verici olmadığını belirtmektedirler. Bu konudaki görüşlerini KAYÖ6 şu şekilde açıklamaktadır:

“Bu plansızlık programsızlık devam ederse hoş, edeceğe de benziyor atanma ihtimalimizin daha da düşeceğini düşünüyorum. MEB'in bu durumu düzeltmek için herhangi bir adım atacağına da inanmıyorum. Hatta daha feci hale getirmeye çalıştıklarını bile söyleyebiliriz. Dışarda bu kadar 380 bin civarında öğretmen atama beklerken hala eğitim fakültesi açmakta ısrar eden, ihtiyacı olduğu halde atama yapmayan, bunun yerine bizleri ücretli köleliğe mahkûm eden, ölümü gösterip sıtmaya razı eden bir hükümetin bu durumu çözmekten ziyade daha da derinleştireceğini düşünüyorum.”

Katılımcıların tamamı öğrencilik döneminden başlayarak ve mezun olduktan sonra da yoğun olarak atanmaya dönük bir çaba içerisinde olduğu görülmektedir. Öğretmen olarak mezun olmalarına rağmen güvenceli ve kadrolu olarak çalışabilmek için yıllarca KPSS'ye hazırlanmak zorunda bırakılan ve her seferinde hayal kırıklığı yaşayan öğretmenlerin, atanamadıkları bu süreçte ya işsiz olmaları ya da çok düşük ücretli geçici işlerde çalışmak zorunda kalmaları, katılımcıların atanmanın zorluklarına karşı çok tepkisel olmalarına neden olduğu gözlenmektedir. Ayrıca, Gökçe (2014)'nin çalışmasında, işsiz öğretmenlerin İŞKUR bünyesindeki kurslara giderek yeni meslekler edinmeye çalıştıkları da görülmektedir.

İşsiz öğretmenlerin öğretmen işsizliğine ilişkin bakış açıları: Katılımcılar, işsiz olmalarının nedeni olarak, devletin iş olanaklarını sağlamamasını, kapitalist sistemi, hükümet politikalarını, yolsuzluk, plansızlık gibi kamusal alanda doğru olmayan uygulamaları görmektedirler.

Sekiz yıldır ataması yapılmayan EAYÖ9, eril bir dille, ancak plansızlığın müsebbibinin erkekler olduğunu da vurgulayarak işsizliğin plansızlık nedeniyle ortaya çıktığını şu sözleri ile ifade etmektedir: “Demek istediğim, düzgün bir planlama sistemimiz olmadığı için ihtiyaca göre adam yetiştirmek yerine, adam yetişsin de mutlaka bir yerde işi olur mantalitesi hakim...”

İşsizliğin kaynağının, belli bir devlet anlayışı olduğunu bu nedenle “devletin suçu” olduğunu EAYÖ14 şöyle ifade etmektedir: “İlk olarak ülkemizde yeterli istihdam oluşturulmadığını düşünüyorum. Devlet her yere üniversite açıyor ama üniversiteyi bitirene iş imkânı sunmuyor. İşsizliğimizin tek sebebi devlettir.”

İşsizliği kapitalist sistemin bir sorunu olarak gören EAYÖ7 bu durumu şöyle ifade etmektedir “Kapitalizmin bir sonucu olan işsizliğin, bence Türkiye’de hep bir oranda sürdürülebildiğini kabul ediyorum.”

Ülkedeki işsizlik sorununu savaşa harcanan bütçe ve yolsuzluğa bağlayan EAYÖ4 ise durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Ülkemizdeki işsizliğin temel nedeni, ülkemizdeki savaşa harcanan bütçe ve iktidarların yandaşlara peşkeş çekmesi, ayrıca yolsuzluk ve bazı kurumlardaki harcamaların fazla yapılması.”

Katılımcıların bir kısmı, işsizlik olgusunu daha mikro bir düzeye ya da sektörel düzeye indirerek ele almış; yanlış eğitim politikaları ve üniversitelerinin çoğunda eğitim fakültelerinin bulunmasını ve bu fakültelerin ihtiyaç fazlası mezun vermesini öğretmen işsizliğinin

nedenlerinden bir tanesi olarak görmüştür. EAYÖ5 “eğitim politikasındaki hatalar ve üniversitelerin ihtiyaçtan fazla mezun vermesi” olarak durumu ifade etmiştir.

Ayrıca katılımcılar, öğretmen işsizliğinin nedenlerini, hükümetin neo-liberal politikaları uygulamasının sonucu olduğunda sıklıkla dile getirmişlerdir. Öğretmen işsizliğinin tamamen liberal politikaların bir sonucu olduğunu söyleyen EAYÖ4 düşüncelerini şöyle ifade etmektedir: “Ücretli öğretmen sistemiyle, bir kadrolu öğretmenin maaşına denk 3 ücretli öğretmen çalıştırarak liberal politika ekseninde eğitim politikasını gerçekleştirilmesidir.”

Benzer olarak EAYÖ2 de öğretmen işsizliğini neo-liberal politikalar bağlamakta ama aynı zamanda devletin kendi okullarına taşeronluk yaptığına ve sosyal devlet anlayışından vazgeçtiğine vurgu yaparak şu şekilde ifade etmektedir:

“Şimdi devlet bunu daha açık bi şekilde yapamıyo, ama aslına bakarsanız pratikte devlet resmen taşeronluk yapıyo. Ben mesela devletin taşeronu olarak çalıştım. Yani bir taşeronun hizmetinde değil, devlet taşeronluk yaptı ve beni ücretli öğretmen olarak çalıştırdı... Çünkü kadrolu olarak sizin maliyetiniz yüksek, maliyetinizi karşılamak istemiyö. Bunu çeşitli gerekçelerle işte istihdam etme olanaklarından yoksun olduğunu söylüyo... Sosyal devlet anlayışı olarak görmüyo...”

Şahin’in (2011) öğretmen adaylarının mesleki geleceklerini nasıl gördüklerini ve öğretmen olarak atanmamaları durumunda yaşamlarının nasıl etkileneceğini ortaya çıkarmayı amaçlayan çalışmasında, öğretmen adaylarının işsizlik sorunu ve kendi gelecekleri hakkında farkındalık oluşturmuş oldukları görülmektedir.

Siyasal iktidarın öğretmenlerin işsizliğine ilişkin konuşmalarında, işsizliğin yanlış insan sermayesi yatırımından, kişilerin yanlış programları seçmiş olmalarından kaynaklandığına ilişkin açıklamaları bulunmaktadır. Örneğin Başbakan şu şekilde açıklamalarda bulunmuştur:

"10 yılda 358 bin öğretmen atayarak, özlük haklarını iyileştirerek bu alandaki sorunları büyük ölçüde çözdük. Zaman zaman bazı TV'lerde 'ben öğretmen oldum, atanmıyorum' şeklinde hareket edenler var. Herkes öğretmen olabilir, ama herkesin atanabilmesi için devletin bütçe noktasındaki durumu ve kamu planlamasının buna müsaade etmesi lazım. Biz devlet yönetiyoruz. Bundan önceki iktidarlara bu hesap sorulabili mi? Bizim yaptıklarımıza bakılınca geçmiş dönemlerden mukayese edilemeyecek derecede fazla. Biz bunu sıfırlayacağız, öğretmen ataması sıkıntılarını gidereceğiz. Bu bir plandır ve neticelendireceğiz" (memurlar.net, 2012)

Diğer bir örnek ise Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı Haber Türk ekranlarında yayınlanan Doğru Açı programında şöyle bir açıklama yapmıştır:

“Şu anda ihtiyacımız 126 bin ama şu anda bir şekilde öğretmen olmayı isteyen 300 bine yakın gencimiz var. Bütçe imkânlarımız el verse her şey ideale yakın koşullarda olsa bile 126 bin öğretmen alabiliriz. Son 10 yılda 350 bine yakın öğretmen ataması yapıldı. Bu yıl 40 bin 42 bin öğretmen alabiliriz. Bütün branşlarda öğretmen alacağız ama branş çalışmaları devam ediyor. Nerede en çok hangi branşta açığımız var bunu değerlendiriyoruz” (öğretmenhaberleri, 2013)

Siyasal iktidar sorunu tamamen öğretmenlere ve onların yanlış tercihlerine yüklemektedir. Atamanın yapılmamasının nedenleri kişiden mi, kişilerin dışındaki nedenlerden mi yoksa mezun olunan bölüm/programın etkilerinden mi kaynaklanıyor sorusuna katılımcıların tamamı kendi dışındaki nedenlerden kaynaklandığını, kendilerinden ya da mezun oldukları bölüm/program ile alakalı bir durum olmadığını ifade etmektedirler. Üç katılımcı bu durumun eğitim politikasındaki hatalardan kaynaklanmakta olduğunu belirtmişlerdir. Diğer üç katılımcı da okul ya da derslik sayısının yeterli olmaması ve oldukça fazla mezun öğretmenin olması olarak belirtmişlerdir. EAYÖ12 sınıf öğretmenliği mezunu olduğunu kendisinin sınıf

öğretmenliğini seçerken her yıl 7 bin ile 10 bin arası sınıf öğretmenin atandığını ama şimdi 4+4+4 sistemi ile sınıf öğretmenliği atamalarının 347 gibi komik bir sayıya düştüğünü belirtmiştir.

Üniversite mezunu işsizler özellikle 2000’ler sonrasında neo-liberal politikaların etkinliğinin artması ile yaygınlaşan esnek çalışma biçimlerinden etkilenmektedir. Bu politikalardan en çok etkilenenlerden bir de Eğitim Fakültesi mezunlarıdır. Kısa süreli, geçici ve kesintili yapılan işlerin yaygınlaşması, mezuniyetin hemen sonrasında girilebilen ve uzun yıllar sürdürülebilen güvenceli işlerin azalması sonucunda piyasada uzun zaman dilimleri içinde kısa kısa aralıklarla çalışan çok sayıda işsiz olmaktadır. İşsizliği özellikle 2000’lerden sonra daha çok sayıda kişinin deneyimlediği gerçeğinin yanı sıra işsizlik bir kişinin hayatında da o kişi eğitilmiş olsa pek çok kez kısa aralıklarla tekrarlanan bir durum haline gelmiştir.

Ataması yapılmayan öğretmenlerin, işsizlik olgusu ve nedenlerine ilişkin çözümler yer aldığı liberal, Keynesyen ve Marksist çözümler içinden en çok Marksist çözümleri seçmişlerdir. İşsizliğin nedenlerine ilişkin olarak bilinen adları doğrudan verilmeyerek seçeneklerin oluşturulduğu bu soruya diğerlerinden belirgin bir biçimde Marksist çözümlerin işsizliğin nedenlerini en iyi şekilde açıkladığını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların tamamı öğretmen atamaları konusundaki temel sorumluluğun devlete ait olduğunu söylemektedirler. Katılımcıların çoğu devletin bu sorumluluğunu herkesi koşulsuz atamakla yerine getirebileceğini belirtmişlerdir.

Devletin plansız üniversite, eğitim fakültesi açtığını ve ihtiyaçtan fazla eğitim fakültesine öğrenci aldığını belirten birçok katılımcı ise eğitim fakültelerine öğretmen ihtiyacına göre öğrenci alınmasını, hatta bazı eğitim fakültelerinin kapatılarak devletin bu sorumluluğu yerine getirebileceğini belirtmişlerdir.

İşsizliğin yarattığı gerilim ve acısını derinden hisseden katılımcıların, üniversitenin temel işlevini mesleğe insan yetiştirmeye indirgeyerek tartıştıkları gözlenmektedir. Üniversitelerin diploma, mesleğe giriş ve gelir elde etme işlevine çok fazla vurgu yapan neo-liberal politikalar, katılımcıların bu yönde bir bilinç geliştirmelerine yol açmıştır. Bu konuda üniversitelerin yaşamı anlama, insanı özgürleştirme, kendini ve dış dünyayı keşfetme işlevini ön plana çıkararak açıklamaları olmamıştır.

İşsiz öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine ilişkin değer algıları: Öğretmen atamaları zorlaştıkça ve uzun zaman ataması yapılmayan öğretmen sayısı arttıkça mezun olunan ve eğitim alınan alan da sorgulanmaya başlanmaktadır. Üniversitede öğretmenlik eğitimi görmüş olmanızın değeri konusunda neler düşünüyorsunuz sorusuna katılımcıların dokuzu, üniversitede öğretmenlik eğitimi almış olmayı değerli bulmadıklarını, iyi bir eğitim almadıklarını ve bu eğitimin işe yaramadığını belirtmişlerdir.

Dershane öğretmenlik yapan ve eğitim fakültesinde iyi bir öğretmenlik eğitimi almadığını söyleyen EAYÖ2 durumu şöyle ifade etmektedir:

“İyi bir öğretmenlik eğitimi aldım diyemiyorum çünkü eğitim fakültesinde öğretmenlik eğitimi aldığımı inanmıyorum. Yani eğitim fakültelerinde çok kötü eğitim veriliyor, sağlıklı bir eğitim aldığımı düşünmüyorum. Ben mesleğimi iyi yaptığımı düşünüyorum ve en büyük öğrencilerim de kendi öğrencilerim oldu. Onlarla kurduğum ilişkiler falan bana mesleğimi her geçen gün daha iyi yapmayı öğretti.”

Öğretmenliğin hala toplumda saygın bir yeri olduğuna inanılmakta ve öğretmenlik “kutsal” bir meslek olarak görülmektedir. Türkiye’deki öğretmen mesleğiyle ilgili kavrayışın, Cumhuriyet’in başlangıcından itibaren, “geleneksel profesyonizm” kavramının profesyonele yüklediği özellikleri içerdiği ileri sürülebilir. Böylece, öğretmenin “öğrenme/öğretme işini bilen” ve “bilgisine güvenilir” bir meslek elemanı olarak görülmüş olduğunu söyleyebiliriz. Modern değerlerin yeni kuşaklara kazandırılması eğitim sistemiyle olacaktır ama bu konuda ne ölçüde başarılı olunacağı öğretmenin iyi yetiştirilmesine ve başarısına bağlıdır. Eğitimin üzerindeki iktisadi baskının artması ile birlikte öğretmenin sorumlulukları artmış, bu kez

ülkenin “kalkınması” öğretmenin iyi yetiştirilmesine bağlanmıştır. Modernleşme ve toplumsal gelişme için yeni kuşaklar yetiştirme görevini üstlenmiş olan “Cumhuriyet öğretmeni”nden, “mesleğe adanmışlık” (aslında Cumhuriyet ilkelerine adanmışlık) beklenmiş, öğretmenliğin, içinde bulunulan zor toplumsal koşullar altında fedakârlıkla sürdürülmesi gereken bir meslek olduğuna inanılmıştır (Ünal, 2011). Böylece öğretmenliğin toplum içerisinde “kutsal” bir meslek olduğuna dair bir algı yaratılmıştır ve bu algı günümüzde de etkisini sürdürmektedir.

Öğretmenlik mesleğini kutsal olarak gören 17 katılımcı üniversitede öğretmenlik eğitimi almış olmayı değerli bulduklarını söylemektedirler. Demir ve diğerlerinin (2014) çalışmasında da, atanmamış öğretmenlerin mesleki gelecekleri ile ilgili negatif düşüncelere sahip oldukları görülmektedir.

Uzun süren işsizliğin ataması yapılmayan öğretmenler üzerindeki psikolojik ve sosyal etkileri: Katılımcıların tamamı, işsizlik sorununun düşünce ve duygu dünyalarını olumsuz etkilediğini ve psikolojilerini bozduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumun sosyal yaşamlarını etkilediğini ve başka insanlar ile ilişkilerini de etkilediğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda işsizlikten kaynaklanan gelecek kaygısını yoğunluklu yaşadıklarını da ortaya koymuşlardır. Şar ve diğerlerinin (2012) atama bekleyen öğretmen adaylarının yaşam doyumları ile ilgili yürüttükleri çalışmalarında, atanamama probleminin, öğretmen adayları için ciddi sorun haline geldiği ve yaşam doyumlarını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

İşsizlik sorununun psikolojisini çok kötü etkilediğini söyleyen KAYÖ12 kendisini şöyle ifade etmiştir:

“İşsizlik dünyamı alt üst etmiş durumda, çalışmadığım için üretmiyorum, üretmediğim için kendimi işe yaramaz hissediyorum ve bu işe yaramazlık hissi psikolojimi çok bozuyor. Bozuk psikoloji beraberinde insan ilişkilerimin de bozulmasına neden oluyor. Hepsinin sonucunda hayat tatsız tuzsuz bir hal alıyor...”

İşsiz kalmanın insan psikolojisini çok olumsuz etkilediğini ve bazı işsizleri intihara sürüklediğini söyleyen EAYÖ4 ise bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Üniversite yıllarımda geleceğimizi garanti altına aldığımızı düşünüyorduk hatta aman bir an önce okul bitirip hayata atılalım dedik. Ancak önümüzde KPSS denilen bir belanın engeline takıldık. Toplum önünde işsiz bir öğretmen olarak çıkmamız ve bu toplumun da bu rezaleti bilmemesinden kaynaklı bizlere karşı olumsuz eleştirileri gelişmeye başladı. Örneğin okudun neden atanmadın? Neden falan kişi atanıyor da sen atanmıyorsun? Bilmedikleri konular hakkında bir nevi mahalle baskısı uyguluyorlar. 39 arkadaşımız bunalıma girip intihar etmek zorunda kalmıştır. Ben de bu arkadaşlarım gibi çevrem, toplum ile karşı karşıya kaldım ancak diğer arkadaşlar gibi çözümü ölümde görmedim.”

Güvenlik görevlisi olarak çalıştığı işyerinde uzun süre eğitim fakültesi mezunu olduğunu söyleyemeyen ve bunu gizleyen EAYÖ1 ise şöyle ifade etmektedir:

“İnsanın bazen zoruna gidiyor. Daha önceki iş yerimde üniversite mezunu olduğumu bilmiyorlardı. Yani bir yıl gizledim. Kendimi baskı altında tuttum saklama gereğini duydum.”

İşsiz öğretmenlerin, kamu/devlet okullarında çalışan öğretmenler ile ilgili algılarının ne olduğu sorusuna altı katılımcı, kamu/devlet okullarında çalışan öğretmenlerin çok iş yapmadıklarını, 2000-2500 TL maaş aldıklarını (2014 yılı için) ama bunun hakkını vermediklerine dair bir algının olduğunu ifade etmişlerdir.

İşsiz öğretmenlerin ve kamu/devlet okullarında çalışan kadrolu öğretmenlerin birbirleri hakkında olumlu algılara sahip olmadığını bunun da öğretmenlerin birbirine kırdırılmak için yapıldığını söyleyen KAYÖ6 ise şöyle ifade etmektedir:

“Bizleri birbirimize kırdırmaya çalışıyorlar ve amaçlarına da ulaştılar bir nevi. İki çeşit öğretmen var okulda ücretli ve kadrolu. Ücretli kadroluyla aynı işi yapmasına karşın aynı özlük haklarına sahip olamayınca ister istemez içten içe rahatsızlık duyuyor bu durumdan ve bu düşünceler davranışlara da yansıyor doğal olarak.”

Benzer şekilde işsiz öğretmenlerin ve kamu/devlet okullarında kadrolu çalışan öğretmenlerin birbirlerini anlamadıklarını bu durumun çözülmesi için ise iki tarafın da empati yapması gerektiğini ifade eden KAYÖ4 ise durumu şu şekilde ortaya koymaktadır: “Bence işsiz öğretmenlerle kadrolu öğretmenlerin birbirini anlamak konusunda sıkıntı çektiğini düşünüyorum. Empati yapılmadığını düşünüyorum. Ve birlik olunması destek olunması gerektiğine inanıyorum.”

İşsiz öğretmenler işsiz kaldıkları süre uzadıkça ciddi boyutta psikolojik sorunlar yaşadıkları ve sosyal olarak kendilerini dışlanmış hissettikleri görülmektedir.

Bir sokak siyaseti olarak Ataması Yapılmayan Öğretmenler Platformu (AYÖP)

AYÖP’ün kurulma aşaması: Öğretmenler içinde oluşturulan farklı kategoriler, genel olarak tüm öğretmenler arasında bir rekabet ortamı oluşturmaktadır. Piyasanın hâkimiyetinin gittikçe arttığı koşullarda pek çok öğretmen, iş ve gelecek kaygısıyla asıl sorunun makro sisteme içkin olduğunu gözden kaçırabilmektedir. Bununla birlikte, tüm bu deneyimler, siyasal bilinci ve emek mücadelesini de çeşitli düzeylerde ve biçimlerde etkilemektedir. İşsiz öğretmen sayısının son on yılda 900 bine yakın olması örgütlenme bilincini ve mücadele kararlılığını da etkilemektedir. Yıllarca sınava girip atanamayan ya da politik bir geçmişe sahip olan ataması yapılmayan öğretmen sorunun çözümünü örgütlenmekte ve mücadele etmekte buldukları görülmüştür. Son yıllarda neoliberal piyasa koşullarında sendikalar içinde yer alamayan gücencesiz çalışanların platform, kolektif, dernek gibi isimler altında örgütlenerek mücadele etmeye çalıştıkları dikkat çekmektedir (Taşkıran, 2011a, s. 138).

Ataması Yapılmayan Öğretmenler Platformu, (AYÖP), örgütlenmesini ve büyümesini büyük ölçüde sosyal medya üzerinden gerçekleştirmiştir. Diğer bir deyişle sosyal medya AYÖP tarafından bir buluşma ve örgütlenme aracı olarak kullanılmıştır. Bu anlamda sosyal medya var olanı reddeden yabancılaşmaya mahkûm edilmiş emekleri korumak isteyen sorgulayan paylaşılan dayanışma isteyen özgürlükçü bir anlayış içinde bilişim ve enformasyon teknolojilerini örgütlenmek ve nihayetinde atanmak için kullanmak isteyen platform üyeleri tarafından çok etkin olmasa da kullanılmaktadır. AYÖP’ün bir internet sitesi, facebook hesabı ve twitter hesabı bulunmaktadır.

2009’da yapılan Kamu Personeli Seçme Sınavında (KPSS) soruların çalınması ile birlikte bir kopya skandalı ortaya çıkmıştır. Çalınan sorular çeşitli illerde yaşayan kişilere verilmiş ve bu kişilerin KPSS’den tam ya da tam puana yakın puan almaları sağlanmıştır. Bu skandalın ortaya çıkmasıyla memurlar.net forum sayfasında çeşitli başlıklarla açılan sayfalarda, bu skandalı protesto etmek ve haklarına sahip çıkmak için çağrılar yapılmıştır. Mersin’de yaşayan ve beden eğitimi öğretmenliği mezunu biri, ‘hadi Ankara’ya gidelim, çadır kuralım ve hakkımızı arayalım’ diye forumda bir başlık açmıştır. Çeşitli paylaşımlarla destek gören bu başlık daha sonra sahipsiz kalmıştır. Ardından bu başlığı ve sayfayı Şafak Bay adında yine Mersin’de yaşayan ataması yapılmayan bir öğretmen sahiplenmiş ve o sayfadan çeşitli yazılar paylaşarak işsiz öğretmenleri örgütlemeye çalışmıştır. Bu çaba sonucunda, forum sayfasına giren yüzlerce öğretmen ile birlikte Ankara’da Yeni Karamürsel (YKM)’in önünde eylem kararı alınmış; ne var ki eyleme sadece 15 kişi katılmıştır. Eylem sonrası Karanfil sokakta bir kafe de toplantı yapılmış ama bu toplantıya, eyleme katılan 15 kişiden sadece 5’i katılmıştır. Bu toplantıda foruma isim konulması tartışmaları sonucu karar alınmış ve foruma “Ataması Yapılmayan Öğretmenler Platformu (AYÖP)” adı konulmuştur.

AYÖP’ün ilk eylemi yukarıda da bahsettiğimiz gibi Ankara’da YKM’nin önünde 15 kişi ile gerçekleşmiştir. Yine internet üzerinden platform aracılığı ile hep birlikte bir eylem kararı daha alınmış ve bu platformun ikinci eylemini oluşturmuştur. AYÖP’ün ikinci eylemi yine Ankara’da Yüksel Caddesinde 5 kişi ile gerçekleşmiştir. Üçüncü eylem yine Ankara Abdi İpekçi Parkında ve Şafak Bay önderliğinde oturma eylemiyle başlamıştır. Çadır kurularak ve açlık grevi kararı ile devam eden eylem altıncı gününde 2000 kişinin yürüyüşüyle daha kitlesel bir destek bulmuştur. Bu destek oluştuktan sonra, polisin sert müdahalesi gerçekleşmiş, bu müdahale ile eylem dağıtılmış, parktaki çadırlar sökülmüş ve nihayetinde açlık grevine son verilmiştir. Şafak Bay’ın kanser hastalığına yakalanması ile birlikte eyleme katılım sayısı daha da artmıştır. Ulusal düzeydeki yazılı ve görsel medyanın da ilgi göstermesi ile geniş halk kitleleri tarafından duyulan platform, biraz da duygusal bir boyut kazanarak eylemci sayısını arttırmıştır. İnternet üzerinden platform aracılığı ile örgütlenen hareket, kısa zamanda illerde temsilcilikler kurmuştur.

AYÖP’le tanışma hikayeleri: Ataması yapılmayan öğretmenler platformu (AYÖP) içerisinde yer alan katılımcıların AYÖP ile ilişkilerinin genelde internet, gazete, sendika ve arkadaşlık ilişkileri sonucunda başladığını belirtmişleridir. Ataması yapılmayan öğretmenler platformunun kurucusu Şafak Bay’ın Ankara Abdi İpekçi Parkı’ndaki açlık grevinin AYÖP’ü tanımlarında ve ilişki kurmalarında önemli bir etken olduğunu da söylemişlerdir. Ayrıca AYÖP’lü katılımcıların tamamı AYÖP’ün mücadelesini gördükten ve içerisinde yer almaya başladıktan sonra bu mücadelede yalnız olmadıklarını ve umutlarının arttığını dile getirmişlerdir.

AYÖP’ün kurucularından olan EAYÖ1, AYÖP’ün kuruluş sürecini ve AYÖP ile ilişkisini şöyle ifade etmiştir:

“Şafak hocamız form sayfalarına birçok şey yazıyordu, bizde giriyorduk form sayfalarına bizde sahiplendik birbirimizi tanı mıyorduk. O form üzerinde eylem yapma kararı aldık. Tarihi hatırlamıyorum, ilk eylemimiz YKM’nin önünde oldu 10, 15 kişiyle. Hatta orada bir eylem daha vardı. Emekliler eylem yapıyordu. Onlarda geldi onlarda bizi destekledi, sanki aile gibi olduk, anne, baba gibi kalabalık oldu. Orda duyulduk biz, ilk eylemimizde orda oldu.”

EAYÖ4’te AYÖP ile ilişkisinin, yaşadığı ildeki AYÖP ile daha önceden ilişki kurmuş arkadaşları sayesinde olduğunu ama daha çok arkadaşlarından AYÖP kurucusu Şafak Bay hakkında bilgi sahibi olması ve Şafak Bay’ın mücadelesi ve mücadele azminin, kendisinde mücadele inancını artırdığını, böylece AYÖP’le ilişki kurduğunu şu sözleri ile ifade etmektedir: “AYÖP ile önceden irtibat içinde olan ilimdeki bazı arkadaşlar sayesinde tanıştım. Onlardan AYÖP kurucusu Şafak Bay hakkında ve mücadelesi, ölümü hakkında bilgi sahibi oldum. Şafak’ın Abdi İpekçi parkındaki açlık grevi eylemini, mücadele azmini, koşulsuz atamanın gerekliliği temel felsefesi bende mücadele inancımı artırdı. Ayrıca ataması yapılmayan öğretmenlerin sesi olan bu oluşumun mücadele deneyimi bende bu mücadeleye katılmanın gerekliliğine ve artık yalnız olmadığımı duygu ve düşüncesini kazandırdı.”

KAYÖ2’de 2010 yılında KPSS’de kopya çekilmesinden sonra yapılan eylemlere katıldığını böylece AYÖP ile ilişkisinin başladığını şöyle ifade etmekte:

“İşte 2010 yılında KPSS’de kopya çekilmesinden sonra eylemler gerçekleştirildi, o eylemlere katıldım. 2009 yılında da AYÖP’ün kuruluşundan haberdar oldum. Şafak Bay’ın başlattığı açlık greviden de haberim oldu. Ona destek vermek amacıyla da Abdi İpekçi’ye gittim ama yerlerinde bulamadım. Doğrudan ilişkiye geçmem biraz uzun sürdü. Sonra basından takip ettim. Bir müddet sonrada doğrudan onlara ulaştım.”

KAYÖ6’da benzer bir şekilde AYÖP ile tanıştıktan sonra duygusal, düşünsel ve mücadele anlamında yalnız olmadığını şöyle ifade etmektedir: “AYÖP ile ilişkim 2012 yılında başladı. AYÖP’ün sayfasında gördüğüm bir eyleme katıldım. Ankara’daydı eylem. İstanbul

temsilcisiyle irtibata geçtim. AYÖP’le tanıştığımında duygusal, düşünsel ve mücadele anlamında yalnız olmadığımı hissettim.”

KAYÖ4’de AYÖP’ün mücadelesini gördüğünde kendisindeki mücadele gücünün arttığını şu sözlerle ifade etmektedir: “AYÖP’ün mücadelesini gördüğümde, mücadele etme gücüm arttı. Ve iyi işler başaracağımızı düşündüm, mutlu oldum. Hala hakkını arayan öğretmenlerin olması bana güç kattı.”

Şafak Bay’ın yaptığı açlık grevi ile birlikte AYÖP’ü tanıdığını ve eylemler üzerinden bu ilişkinin sürekli devam ettiğini EAYÖ7 şöyle ifade etmekte:

“İlk Şafak Bay buraya geldiğinde, Abdi İpeççi’de açlık grevi başlıcağı ağustos ayıydı.. Bizde gittik falan tanıştık. Konuştuk bir arada olabileceğimizi gördük sonra hep eylemler üzerinden devam etti. Daha sonra o içlerinden bazı arkadaşlarla şeyi konuşacak noktaya geldik acaba bu işsiz ve güvencesiz kaderi aynı olan öğretmenleri ortak çatı altında bir örgütlenmeye götürebilir miyiz. Tabi burda bizim ciddi yetersizliğimiz bizi o anlamda büyük buluşmalara götürmedi. Ama benim ilişkim hep devam etti.”

Katılımcıların AYÖP ile tanışmaları genellikle internet, gazete, sendika ve arkadaşlık ilişkileri sonucunda başladığı görülmektedir. Aynı zamanda AYÖP kurucusu Şafak Bay’ın başlattığı açlık grevinin AYÖP’ün tanınmasında önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Ayrıca AYÖP’lü katılımcıların AYÖP içerisinde mücadele etmeye başladıktan sonra atanmaya ve mücadeleye dair umutlarının arttığı görülmektedir.

Kolektif mücadele ihtiyacı

Bütün eylemlerini sanal ortamda internet aracılığı ile örgütleyen AYÖP, son dönemlerde sadece atama dönemi ve sonrasında eylem koyabilmiştir. 2009 yılından 2013 yılının sonuna kadar yaptığı bütün eylemler sadece atanma ile ilgilidir. Yani eylemlerinin içeriği iktisadi talep olan “öğretmenliğe atanma” ile ilgilidir. AYÖP eğitimin sorunlarıyla ilgili bir öğretmen hareketi değildir, AYÖP bir işsiz hareketidir. Hareketin eğitim alanının can alıcı sorunlarına yönelik ilgisi sınırlıdır. AYÖP dünyada bilinen ilk ve şu ana kadar da iktisadi alala sınırlı, atanmayı talep eden ve diğer siyasal alanlarla ilgili sorunlara sınırlı bir refleks veren bir işsiz öğretmen hareketidir. Aynı zaman da uluslararası hareketlerle ilişkisi bulunmamakta ve sadece yerel düzeyde internet aracılığı ile platform üzerinde örgütlenmektedir.

Katılımcıların tamamı, atanmayı MEB’in olağan süreçlerine bırakmak yerine atama politikalarını değiştirmek, kontenjan artırımını zorlamak için çaba göstermek ve mücadele etmek gerektiğini ifade etmişlerdir.

Koşulsuz atamalar yapılanaya kadar mücadelenin gereğine inanan KAYÖ4 kendini şöyle ifade etmiştir: “Kesinlikle düşünüyorum. Ortada ciddi haksızlıklar hukuksuzluklar ve adaletsizlikler var. Bunun için ataması yapılmayan öğretmenlerin talepleri yerine gelene kadar mücadele edilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

Sadece atama meselesi üzerinden bir mücadele yapmayı eksik bulan ve daha topyekün bir mücadelenin gerekliliğine inanan EAYÖ7 ise şu şekilde ifade etmiştir:

“Atama meselesini çok merkeze koyan bir işsizlik mücadelesi bana göre çok sağlıklı değil. Daha topyekün şeye yönelmesi gerektiğini düşünüyorum. Hani sistemin yapısal bir durumu olduğunu ve ona böyle bir müdahale edilebileceğini, mesela bu nedenle şeyi önemsiyorum ve bu aralar onları yoğun okuyorum. Hayat durdurucu birtakım eylemler pratikleri. Yani keşke mesela ataması yapılmayan öğretmenlerden birisinin intiharı sonucu keşke Türkiye’de bütün hayatı kitleyen bir öğretmen grevini örgütleyebilsem mesela hani. Ya da keşke bütün hayatı kitleyen bir velilerin öğrenci göndermeme eylemini örgütleyebilsek. Bunlar önümüze konulması gereken eylemler diye düşünüyorum. Aksi takdirde çok daraltılmış çok yalnızlaştırılmış alanlarda yapılan eylemler devleti çok sarsımyo iktidarı çok sarsımyo gibi geliyo.”

Bireysel mücadelenin sonuç vermeyeceğini, örgütlü mücadelenin gerekliliğine inanan ama bu konuda da ataması yapılan öğretmenlerin mücadeleden uzaklaştığını belirten EAYÖ6 ise şöyle demektedir: “Bireysel mücadelelerin başarı elde edilemeyeceği kesindir. Birlik içinde hareket ederek bir sonuca ulaşılabilir.”

Sınıf mücadelesinin önemine ve gerekliliğine vurgu yapan EAYÖ3 düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

“Benim mantığıma göre bir ilişki içinde ekonomik çıkar ilişkisi var ise iki grup yani buna sınıf diyebiliriz, biri diğerine kendi isteğiyle hiç bir hak vermez. Bu yüzden diğer taraf da elindeki olanakların her birini kullanarak o hakkı kazanmalıdır. Halkın bir sözü vardır, hak verilmez alınır. O yüzden MEB’e bırakmak acizlik olur.”

Atama ve işsizlik sorununun çözümüne yönelik olarak politik faaliyetlerinin olup olmadıklarını ve bu konuda yapılan bir etkinliğe (eylem, gösteri, imza, boykot, grev, sendika toplantıları vb.) katılıp katılmadıklarını sorduğumuz katılımcılardan, politik faaliyetlerinin olduğunu ve bu konuda çeşitli eylemlere katıldığını ayrıca yaşadığı şehirde kendisi tarafından organize edilen kitlesel bir basın açıklaması yapıldığını ve bu tür politik faaliyetlerini devam ettireceğini söyleyen KAYÖ4 düşüncesini şöyle ifade etmektedir: “Evet katıldım. Hatta bir basın açıklaması düzenledim yaşadığım şehirde. Ayrıca Ankara’da yürüyüşe katıldım. Politik faaliyetlerimi de sürdürmeye devam ettireceğim.”

AYÖP’ün sözcüsü olan ve sürekli politik faaliyetlerin içerisinde olduğunu, bu nedenle her tür eylem içerisinde yer aldığını, eylemlerine çeşitli kitleleri de katarak yapmaya çalıştıklarını ve aynı zamanda birçok eylemlerinin televizyon programlarının dikkatini çektiğini ve kendileri ile program yapmak istediklerini belirten EAYÖ2 ise şöyle demektedir:

“Tabii ki yani, mesela panellere katıldık, sempozyumlar düzenledik, hem akademisyenlerin katıldığı hem siyasi parti temsilcilerinin katıldığı hem sendikaların katıldığı programlar oldu, paneller, sempozyumlar vs falan. Buna dair çok ciddi eylemlerimiz oldu. Yani üç bin kişilik beş bin kişilik çok ciddi rakamlarla ki çoğu işsiz insanlar bunlar Ankara’ya taşımak ya da başka kentlerde eylemlere taşınmak pek de kolay bi iş değildi. Bunları yaptık, birçok televizyon programında ya da gazetede bununla ilgili düşüncelerimize dair çok fazla yazı çizgi oldu. Yani çok fazla tartışıldı konu. Sinemaya aktarılması yönünde bize çok fazla başvurular oldu. Senaryolar verilmesi istendi bizden. Yani mesela yapımcılar bize ulaştı ve biz bu konuyu işlemek ve bu konuda film çekmek istiyoruz dediler. Hatta bi tane televizyon dizisinde bizim eylemlerimize dair bi tane kısa bir görüntü dahi verildi.”

Merkezi eylemlere çalıştığı için pek katılmadığını ve daha çok yerel eylemlere katılabildiğini belirten EAYÖ3 ise eylemlere katılma konusundaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir: “AYÖP’ün merkezi eylemleri hariç çünkü onlara da çalıştığım için gidemedim, Amasya’da yapılan toplantılar, masa açmalar veya 1 Mayıs’larda AYÖP adıyla yürümek ve bir kaç kez de İstanbul’daki İstiklal caddesindeki yürüyüş gibi eylemlerine katıldım.”

AYÖP eylemlerine katılmanın yanında intihar eden öğretmen arkadaşlarının taziyelerine de katıldığını belirten EAYÖ4 öğretmen intiharları konusundaki görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Ben Diyarbakır AYÖP temsilcisiyim. Biz ataması yapılmayan öğretmenlerin atanması ve sorunlarımızın duyurulması, tartışılması, çözüm bulunması, dayanışmaların gerçekleştirilmesi için el ilanı, afiş, basın açıklaması yapılması, tüm eğitim sendikalar ile görüşülmesini gerçekleştirdik. Ayrıca intihar eden Diyarbakır’daki Mustafa Kaya ve Mardin Midyat’taki Orhan Akyol arkadaşımızın ailelerine taziyeye ziyaretlerinde bulduk. Ayrıca Siirt’teki M. Sait Güneş’in yakınıyla da telefonla taziyemizi ilettik.”

AYÖP, öğretmen atamalarına yönelik ortaya çıkan kolektif bağı düşük bir örgütlenme olarak karşımıza çıkmaktadır. AYÖP'lü katılımcıların büyük çoğunluğu da bu durumu görmekte ve hareketin daha güçlü ve uzun soluklu olabilmesi için kolektif bir örgütlenmenin gerekliliğini ortaya koyduğu görülmektedir.

AYÖP'lülerin işsizliklerine dönük farkındalık yaratma çabaları: Katılımcıların tamamı çevresinde kendileri gibi ataması yapılmayan kişiler ile işsizlik hakkında tartışmalar yaptıklarını söylemişlerdir. KAYÖ9 “günümüzün çoğu bu konularla ilgili konuşmakla geçiyor” diye kendini ifade etmiştir. EAYÖ4 ise ataması yapılmayan diğer öğretmenlerle işsizlik ile ilgili tartışmalar yapmaları konusundaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Gerek KPSS dershanesinde gerekse bulunduğum her ortamda sorunlarımızın duyurulması, mücadele etmemiz gerektiği konusunda birçok arkadaşlarımızla tartışmamız oldu.”

Öğretmen atama dönemi yaklaştığında işsizlik konusunda tartışmaların sıklığı ama atamalar yapıldıktan sonra bu tür sohbetlerin daha az sıklıkla yapıldığını, çünkü bu tür sohbetlerin can sıkıcı olduğunu belirten KAYÖ5 ise işsizlik ile ilgili yapılan sohbetler konusunda düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir:

“Özellikle sınav dönemi yaklaştığında her oturmada her muhabbette aynı şey açılıyor, ama sınav dönemi uzaklaştıktan sonra o süreç zaten insanları yıkmış ve yıpratmış olduğu için bu konuyu konuşmak istemiyorlar.”

Çevresindeki kendisi gibi ataması yapılmayan kişilerle işsizlik hakkında tartışmalar yaptığını çünkü iş ve çalışma hakkının bir insan hakkı olduğunu bu hakkın da elde edilmesi gerektiğini bunun için ise mücadelenin gerekli olduğunu söyleyen EAYÖ3 bu konudaki görüşlerini şu sözlerle ifade etmektedir: “Bunu daima yaparım. Çünkü iş ve çalışma hakkını insanlığa ait bir hak olarak gördüğümden, her insanın bu hak için mücadele vermesi gerektiğini düşünürüm.”

İşsiz öğretmenler, kendi sorunlarını ve genelde işsizlik sorununu ataması yapılmayan bir öğretmen olmamasına rağmen diğer kişilerle, onları daha duyarlı kılmak için tartıştıklarını dile getirmişlerdir. Toplumun işsizlik konusunda duyarsız olduğunu söyleyen EAYÖ6 her işsizlik konusu dile geldiğinde “daha çok çalış atanırsın” şeklinde tepki aldığını ifade etmiştir.

Çevredeki diğer insanların işsizlik sorununa duyarsız olduğunu ve devletin propagandalarının da toplum üzerinde etkili olduğunu dile getiren KAYÖ1 durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Evet, yeterince ilgi çekmedik yani sesimizi duyuramıyoruz medyanın bugünkü durumundan dolayı, herhalde insanlar olayların farkında değil. Televizyonlarda bangır bangır 40 bin atama 60 bin atama 70 bin atama göz dolgunluğu yaratılıyor. Bu atamalar da nasıl oluyor hani kurum arası geçiş yapanları da bu sayının içine yerleştirip açıklıyorlar. Geçen şey olmuştu sınavdan çıktıktan sonra mühendisin biri şey dedi, konuşuyorduk kendi aramızda, sizden 40 bin atama yapılıyor bizde atama bile yapılmıyor daha ne istiyorsun. Bunun için şükretmemiz gerektiğini düşünüyorlar. Bizim bu 40 binin içine girmemiz için mücadele etmemiz gerektiğini düşünüyorlar. Bana geçen arkadaşlarım bana kitap alıp göndermişler eylemlerle uğraşma otur dersine çalış, çalışmayınca bu iş olmayacak boştan yere uğraşma diye, çevremden böyle tepkiler alıyorum yani.”

KAYÖ4 de toplumun işsizlik sorununa duyarsız olduğunu şu sözleri ile ifade etmektedir: “Kesinlikle konuşuyorum çünkü ataması yapılmayan öğretmenlerin dışındaki diğer

insanların birçoğunun ataması yapılmayan öğretmenlerin sorunlarına dair neredeyse hiçbir fikri yok, bulunduğum her ortamda sorunlarımıza dair konuşmalar yapıyorum.”

EAYÖ2’de toplumun işsizlik sorununa duyarsız olduğunu ve özellikle toplumun bir kesiminin öğretmenlerin neden kamu okullarında istihdam edilmek için çaba gösterdiklerini anlayamadığını şu sözleri ile ifade etmektedir:

“Size ilginç bir örnek vereyim. Geçen yaz telefonum çaldı, İzmir’den bir bankacı beni aradı. İzmir’deki eylemlerimizi de takip etmiş genel anlamda. Türkiye’deki eylemlerimizi de basından takip ettiğini söylüyor. Benim dedi, size şöyle bir, yani yanlış anlamayın ama ben öğretmen değilim dedi, bir bankacıyım, mücadelenizi de yakından takip ediyorum. Fakat mücadelenizin haklılığına inanmıyorum. Ben de bir işletme mezunuyum, devlete geçmek için özel bir çabam söz konusu olmadı. Ben devlete geçmem gerektiğini de düşünmüyorum işin açıkçası. Fakat öğretmenlerin neden özellikle devlete geçmek istediğini anlayabilmiş değilim. Haksız olduğunuzu bildiğim halde bu kadar kamuoyundan destek almanızı bir türlü anlayamıyorum. Neden bu kadar tartışılan bu kadar kamuoyuna öne çıkan bir topluluk olduğunuzu merak ediyorum. İsterseniz kızıp kapatabilirsiniz ama falan dedi ama merak ediyorum gerçekten, anlayabilmiş değilim. Yani böyle bir şey, tepkiyle yaklaşıyor, farklı bir meslek grubu, olayın sadece bir gözlemcisi. Yani öğretmenlerin devlete atanmak istediğini bir türlü anlamamış. Çok farklı değişik kesimlerle buna dair tartışmalar var.”

AYÖP’lülerin öğretmen işsizliği sorununun çözümüne ilişkin görüşleri: Katılımcıların tamamı, atamaların yapılabilmesi ve sorunun çözümü için sivil toplum kuruluşları, sendikalar, üniversiteler, veliler, öğrenciler ve ataması yapılmış ve kadrolu çalışan öğretmenler ile dayanışmaya girilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Öğretmen, öğrenci, veli ve sendikaların dayanışma içerisinde olması gerektiğini belirten EAYÖ8 şu sözlerle kendini ifade etmiştir: “Bu sadece ataması yapılmayan öğretmenlerin sorunu değil. Saç ayağı diyoruz ya öğrenci, öğretmen, veli. Burada velilerin, işsiz öğretmenlere sahip çıkması, kadrolu öğretmenlerin sahip çıkması lazım. Sendikalar bu işin başını çekmelidir.”

KAYÖ6’da sorunun sadece ataması yapılmayan öğretmenlerin sorunu olmadığını, bu sorunun herkesi ilgilendirdiğini dolayısıyla herkes ile dayanışma yapılması gerektiğini şu sözler ile ifade etmektedir: “Bu sorun sadece ataması yapılmayan öğretmenlerin sorunu değil. Eğitim ise herkesin girmek zorunda olduğu bir süreç bu herkesin sorunu bu soruna sahip çıkmak isteyen herkesle dayanışma yapılabilir. Tabi insanca onurlu yaşam isteyen herkes ile.”

Sendikalar ile dayanışmanın önemine vurgu yapan EAYÖ3 ise şu şekilde ifade etmektedir:

“Bu konuda önceliği sendikalara veririm. Sendikal mücadelenin her ne kadar gücünü yitirdiğini düşünsem de bu konuda ataması yapılmayan öğretmenlere en çok yardımı sendikalardan beklerim.”

KAYÖ4’de öncelikle ataması yapılmayan öğretmenlerin tamamının bir arada ortak bir çatı altında birleşerek mücadele etmesi gerektiğini şu sözler ile ifade etmektedir: “Tabi öncelikle ataması yapılmayan öğretmenler bir arada olup ortak bir çatı ki bence bunun için en uygunu AYÖP’tür ortak faaliyetlerde bulunmak gereklidir. Tabi kadrolu öğretmenlerin ve sendikalarında kesinlikle bize destek olması lazım gelir.”

Sendikalar ve velilerin kendileri ile dayanışma içerisinde olması gerektiğini söyleyen EAYÖ4 ise bu konudaki düşüncesini şöyle ifade etmektedir:

“Ülkenin eğitim sistemiyle uğraşan ve bu konuda örgütlenen tüm eğitim sendikaların ortak bir tutum sergileyerek bizleri sendikalarına gerek doğal üye yapma konusunda gerekse onların bizler için grev, miting yapmaları için dayanışma içinde olmalarını gerekli görüyorum. Ayrıca velilerin de destek olmalarını, çocuklarının okullarında

öğretmensiz kalmamaları için, ayrıca çocuklarının eğitimlerinin aksamaması için ücretli öğretmenlik sistemine karşı olmaları için bizimle olmalarını bekliyoruz.”

Bütün sivil toplum kuruluşları, sendikalar ve siyasal partiler ile dayanışmanın gerektiğini EAYÖ2 şu şekilde ifade etmekte:

“AYÖP kurulduğunda Türkiye’deki bütün sendikaları bir araya getirebilen ilk topluluk oldu. Yani en iktidar yanlısı sendikayla en muhalif sendikayı da bir televizyon programında yan yana getirmeyi başardı. İşte bu Abbas Güçlü’nün bir programında hepsini bir araya getirdi AYÖP’ün kurulduğu ilk sene. Sendikalar bizim dayanışma anlamında en önemli müttefikimiz. Sorunun çözüm yoluna duyarlık gösteren her sivil toplum örgütü her sendikaya bu anlamada ortaklaşmayı, onlarla birlikte hareket etmeyi kabul ediyoruz.”

Muktedirlerin tehlikeli, AYÖP’lülerin makul bulduğu hareket: Ataması yapılmayan öğretmenler platformu (AYÖP) içerisinde yer alan katılımcıların tamamı AYÖP’ün yürüttüğü süreci kendileri için gayet makul olduğunu ama devlet ve hükümet adına aykırı olabileceğini belirtmişler.

KAYÖ6, AYÖP’ün bir hak arama mücadelesi sürdürdüğünü ve bunun makul bir durum olduğunu şöyle ifade etmektedir: “İnsanın hakkını aramasından sömürülmek istememesinden daha makul ne olabilir hiçbir zaman aykırı olduğu fikrine kapılmadım. Zalimin zulmü varsa bizim AYÖP’ümüz var.”

EAYÖ2’de benzer biçimde AYÖP’ün makul bir süreç yürüttüğünü ancak bunun hükümet için aykırı olabileceğini şu şekilde ifade etmektedir: “Aslına bakarsanız son derece meşru bir mücadele. Siyasi iktidar nezdinde tabii ki aykırı olabilir.”

AYÖP’ün güçlü bir hak arama sürecini başlattığını ve bu mücadelenin de iktidarları korkuttuğunu, bu nedenle iktidarın sürekli bu hareketi dağıtmak için AYÖP’e saldırdığını ve AYÖP’ü parçalamaya çalıştığını ifade eden 30 yaşındaki EAYÖ8 şöyle demektedir:

“2009’dan beri faaliyet sürdürüyoruz. İlk yıllarda çekim merkeziydi ama son yıllarda farklı gruplar çıktı. Şubatçılar, sosyalciler gibi. Bunlar siyasetin yarattığı gruplar. Çok büyük bir güç olarak gördükleri için parçalamaya çalıştılar.”

AYÖP’ün işsiz öğretmenlerin örgütlenmesi için önemli bir platform olduğunu ve bu işlevi yerine getirdiğini söyleyen 36 yaşındaki EAYÖ4 ise bu konu hakkında kendisini şöyle ifade etmektedir:

“AYÖP bu ülkede biz ataması yapılmayan öğretmenlerin öncelikle örgütlenmesi için bir boşluğu doldurduğunu, bizlerin sorunlarını, yaşadıklarımızın duyurulması konusunda işlev gördüğüne inancım gelişti.”

23 yaşındaki KAYÖ6 ise aynı konuda düşüncesini şöyle ifade etmektedir:

“Her ne kadar son zamanlarda meydanlarda sayıca az gözükssek de verilen mücadelelerin ses getirdiğini, eğitim sistemindeki çarpıklıkların ortaya çıkmasına bir nebze ışık tuttuğuna inanıyorum.”

AYÖP’lü katılımcıların bu hareketin oldukça meşru ve makul bir hak arama mücadelesi olduğuna dair hemfikir oldukları görülmektedir. Aynı zamanda, iktidar ve iktidar odaklarının bu hareketin büyümesi ve gelişmesinde kaygı duyduklarını ve hatta korktuklarını; bundan dolayı iktidar odaklarının bu hareketin meşru ve makul bir hareket olarak algılanmaması için çaba sarf ettiklerini düşündükleri görülmektedir.

AYÖP eylemlerine katılmanın direnci yükseltme gücü: Katılımcıların ilk katıldıkları eylem ve bu eylem sonrasında neler hissettikleri önemli görülmektedir. Çünkü katıldıkları bu ilk eylemde hissettikleri duygular, daha sonra yapılacak eylemlere de katılıp katılmayacaklarını önemli ölçüde belirlemektedir. AYÖP’lü katılımcılar ilk eylemlerden sonra kendilerinin yalnız olmadıklarını gördüklerini ve daha güçlü hissettiklerini, örgütlenmeye ve AYÖP hareketine inançlarının arttığını ve mücadeleyi kazanabileceklerine dair hislerinin arttığını belirtmişlerdir. Bu konudaki görüşlerini 23 yaşındaki KAYÖ6 şöyle ifade etmektedir: “AYÖP Ankara eylemine katıldım ilk olarak... Mutluluk, mücadeleme olan inancım kat be kat arttı.”

Katıldığı ilk eylem sonucunda örgütlü mücadelenin önemini kavradığını ve örgütlü mücadele sonrasında kazanımlar elde edilebileceğine inancının arttığını söyleyen 36 yaşındaki EAYÖ4 ise örgütlü mücadele ve kazanımları konusundaki düşüncesini şöyle ifade etmiştir:

“Bu mücadele platformu içinde katıldığım ilk eylem, Diyarbakır’da yaptığımız Milli Eğitim Bakanlığı’nın yaptığı atamaları protesto için basın açıklamasıdır. Bu eylem sonrası AYÖP’e katılımların olması ve basının bizi takip etmesi bende artık bu mücadelenin bir kazanımın olduğu ayrıca örgütlü davranarak sesimizin mutlaka duyurulabileceği inancım idi.”

Benzer bir şekilde 36 yaşındaki EAYÖ7 ise düşüncesini şu şekilde ifade etmektedir:

“Katıldığım ilk eylem açlık greviydi. Bir kere inanmadım çok fazla o açlık grevinin sonuna katıldım ben. Bu meşhur bir eylemdir. AYÖP’ünde kurulduğu bir yürüyüştür o.

AYÖP hareketine ve onun verdiği mücadele ve yarattığı politik bilince inancının arttığını ifade eden 34 yaşındaki EAYÖ2 ise konu hakkında kendisini şöyle ifade etmektedir:

“Yani ilk olarak, AYÖP’ün işte kopyaya karşı 2010 yılında başlattığı eylemlere katıldım. İşin açıkçası ilk defa bu işte yıllardır atama bekleyen arkadaşların kendi haklarıyla ilgili böyle örgütlenmiş olması, 1500 kişiyle başlayan bir eylemin çok büyük bir umut verdi işin açıkçası.

AYÖP içerisinde yer alan katılımcıların tamamı AYÖP’ü hak arama mücadelesi içerisinde önemli bir yere sahip olduğunu belirtmişlerdir. İstemlerini dile getirmenin ve seslerinin duyurmanın önemli bir aracı olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla bu hareket işsizlik sorununu sistemin içerisinde çözmeye çalışmaktadır. Atama politikalarını belirleyen siyasal güçten bazı haklar elde ederek, öğretmen işsizliğini kısmen ya da tamamen çözebilmenin mücadelesini vermektedir.

İşsizliğin yarattığı sokak siyaseti: AYÖP’ün bir ideolojik hareket olarak ortaya çıkmadığı görülmektedir. Çıkar ortaklığı koşulu sonucunda bir araya gelmiş ve atanmayı bir hak olarak gören çeşitli düşünce ve siyasal görüşlere sahip işsiz öğretmenlerin oluşturduğu bir hareket olduğu söylenebilir. AYÖP içerisinde yer alan katılımcıların bu farklı siyasal yaklaşımları fark ettikleri görülmektedir. Yine AYÖP’lü katılımcıların birbirinden farklı siyasal yaklaşımlar gösterdikleri de görülmektedir.

31 yaşındaki KAYÖ2 AYÖP içerisindeki farklı siyasal grupların varlığı konusundaki düşüncesini şöyle ifade etmektedir:

“Bana normal geliyor. Hani siyasi gruplaşmalar olabilir, farklı yaklaşımlar olabilir, farklı düşünceler olabilir, bu gayet normal. Bizim amacımız, ataması yapılmayan öğretmenler hakkında bir şeyler yapabilmek. Amacımız aynı olduktan sonra siyasi görüşlerimiz farklı olsun hiç önemli değil.”

Kendisini Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) (2014 yılında Halkların Demokratik Partisi içerisinde katılan bir siyasi parti) siyasal çizgisinde olduğunu söyleyen, AYÖP içerisinde BDP'ye olumsuz yaklaşan grupların olduğunu, bu grupların AYÖP hareketinden kopmalarını için AYÖP'ün BDP ile kurduğu ilişkilerde hassas davrandıklarını söyleyen 36 yaşındaki EAYÖ4 ise bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Her ortamda mutlaka birçok düşüncede olan insanlar vardır. Ama AYÖP içerisinde ziyade Türkiye'nin genel algısının bir yansıması oluyor. Örneğin bir eylem ve etkinlikte aman filan davranış ya da falan şahsın olması kitlede bölünme yaratır kaygısı olur. Mesela BDP ile görüşme olduğunda farklı görüşteki öğretmen arkadaşlarım, bu konuda dikkat etmem gerektiğini ya da eylem etkinliklerde BDP vekillerin davet edilmesi konusuna sorun olmaması için dikkat etmem gerektiğini belirtirler... AYÖP'te herkesin bir düşüncesi var. Ancak parti düşüncesi yansıtılmaz. Ben BDP'liyim ama bunu hiçbir zaman bu platforma yansıtmam. Ayrıca MHP, CHP, AKP gibi partilere de gidip gelirim bizim sorunlarımız için.”

Kendisinin sosyalist düşüncede olduğunu söyleyen 36 yaşındaki EAYÖ7 ise ayı konuda kendini şöyle ifade etmektedir:

“AYÖP'te siyaset yelpazesi oldukça geniş. Yani sol da var, İslami, dindar, muhafazakâr nitelendirenlerde var. Kendini ülkücü, MHP'li nitelendirenlerde var, kendini liberal olarak değerlendirenlerde var, apolitik olarak değerlendirenlerde var. Ben bir sosyalist olarak kendimi düşünürüm.”

Benzer şekilde kendini sosyalist olarak niteleyen 34 yaşındaki EAYÖ2 ise şu şekilde ifade etmektedir:

“Şimdi ortada bir hak gaspı söz konusu ve o hak gaspına karşı, mağdur olmuş birçok meslektaşım da alana gelmiş durumda.... Yani dediğimiz gibi milliyetçi, muhafazakâr düşünceler var, sol düşünceler var. Ben tabii ki sol. Ben sol görüşlü, sosyalist bir öğretmenim. Bu anlamda bunu hani, din üzerinden vesaire falan tartışmak, bunlar sadece siyasi iktidarın saldırı araçlarından sadece bir tanesi olduğunu söylüyordum genelde. Ve hiçbir zaman hani insanların siyasal görüşleri üzerinden değil, doğrudan işimizi yapamama nedenleri üzerinden tartıştım.”

30 yaşındaki EAYÖ8 ise farklı siyasal grupların varlığı konusundaki düşüncesini şöyle ifade etmektedir: “Kendimi Marksist sosyalist olarak tanımlıyorum. MHP'lisi, başı kapalı da var. Kimse empoze etmeye çalışmıyor fikirlerini.”

Kendisinin liberal düşünceye daha yakın olduğunu belirten 38 yaşındaki EAYÖ1 ise bu konudaki düşüncesini şu şekilde ifade etmektedir:

“Farklı düşünceleri fark ettim ama hiç bir zaman hiç birimiz, sen şu partisin, sen şu düşüncedesin demedik. Çünkü sorumluluğumuz aynıydı. AYÖP'ü kurduğumuzda internet sitemizde vardır, orda açıklıyoruz, hiç bir siyasi partiye yakın değiliz, hiç bir sendikaya yakın değiliz. Ortadayız, derdimiz kendi mesleğimizi yapmak diyoruz.”

İdeolojik bir temele ya da siyasal bir yapıya dayanmayan bir hareketin uzun süreli kendini var edemediğini tarihsel süreç içerisinde görmekteyiz. Belirli bir ideolojik temele ve siyasal yapıya dayanmayan AYÖP'ün, uzun süredir varlığını devam ettirmesi ve dönem dönem de iktidarı zorlaması karşısında son dönemdeki sessizliği ve eylemsizliği “bu hareket bitti ya da sönümlendi mi” diye düşünmemize neden olmuştur. Bunu sordığımız AYÖP içerisinde yer alan bütün katılımcılar bu hareketin kesinlikle bitmediğini ve de sönümlenmediğini ifade etmişlerdir.

AYÖP, sosyal medya üzerinden buluşmuştur. Ayrıca hareketin itici dinamik öznelere olan az sayıda öğretmenin motivasyon artırmaya dönük çabalarıyla yürütülen bir mücadele biçimi bulunmaktadır. AYÖP’ün gevşek örgütlenme biçimi onu büyütme ve genişletmekten uzak kılmaktadır. Hareketin siyaset tarzı pür iktisadi alana odaklandığından diğer bir deyişle “çalışma hakkı, öğretmen olarak atanmak” talepleri olduğundan, siyaset tarzı da tüm siyasal partiler ve hareketlere yaklaşmak ama eşit mesafede durmak eğilimi ile betimlenebilir.

Siyaset tarzı noktasında netleşmemek, hareketin yoğunlaşmasını ve bağların sıklaşmasını engelleyen bir nitelik olarak da değerlendirilebilir. Hareketin siyasetlere eşit mesafede durma çabası, birleşik alanlar yaratma imkânını artırmakla birlikte, farklı görüşten ve siyasetlerden insanların birlikte durma, yoğunlaşmayı engellediği için bu büyüme gerçekleşmemiştir. Her ne kadar sosyal medya üzerinden ve zaman zaman merkezi düzeyde yüz yüze buluşma ve ortak eylemler gerçekleştirmiş olmalarının yanında AYÖP’ün örgütlenme tarzı gevşek ve tüm siyasetlere eşit durma çabası nedeniyle stratejik ittifaklar oluşturamamıştır. Yine de hareketin önderleri işsizliğin giderek yükseleceği beklentisine dayanarak AYÖP’ün son yıllarda zayıflamış olsa da ortadan kalkmayacağını ileri sürmektedirler.

Hareketin kullandığı dil ve söylem, ‘kadrolu ve güvenceli bir kamu okuluna öğretmen olarak atanmak’ üzerine kurulmuştur. Hareketin bunun dışındaki talepleri sınırlıdır. Hareket kendi sorunu ve kendi talebi dışındaki diğer taleplere daha az duyarlılık göstermektedir. 1 Mayıs İşçi ve Emekçiler Bayramı ya da Gezi Direnişi gibi büyük eylemlerde hareket, buradaki ezilenlerin yanında kendini de ezilen bir toplumsal güç olarak gördüğü için katılmakta ve güç vermekte, esasta kendi görünürlüğünü sağlamak gibi bir amacı bulunmaktadır. Bunun anlamı tüm emekçiler ve ezilenlerin mücadele ortaklığını henüz AYÖP’ün sınırlı bir düzeyde kavradığını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Kapitalizmin ortaya çıkışı ile birlikte eğitilmiş işgücüne olan ihtiyacın artması ve sonrasında eğitim düzeyiyle istihdam arasındaki ilişkinin netleşmesi eğitim bilimleri alanındaki insan sermayesi kuramının gelişmesine ve bu kuramın eğitim ekonomisi teorisinde de kendine yer bulmasına yol açmıştır (Aksoy, 1995; Kurul Tural, 1993; Ünal, 1987). Özellikle 1960 ve 1970’li yıllarda eğitimin ekonomik değerine ilişkin yapılan araştırmalarda bu değer işgücü piyasalarında iş bulmaya etkisini gösteren bulgular elde edilmiştir. Ancak 1980 sonrası uygulanan politikaların işgücü piyasalarına etkisi ile istihdamın karakteristiği değişmiş, istihdamsız büyümeye koşut olarak eğitimin istihdamla bağları zayıflamıştır. Araştırma bulgularına göre, öğretmenlerin her geçen gün kamusal istihdam alanı daralmaktadır ve bu nedenle öğretmenler alanı ile ilgili ya da ilgisiz olarak özel sektörde esnek ve güvencesiz olarak çalıştırılmaya zorlanmaktadır.

Günümüz Türkiye’inde yaşanmakta olan işsizlik, özede de öğretmen işsizliği, kapitalizmin yeni işleyiş biçimi olan neo-liberal politikaların bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. 1980’den sonra eğitimi kamu hizmeti olmaktan çıkararak devlet, eğitimi piyasalaştırmıştır. Bundan kaynaklı olarak da, eğitimin hızla özelleştirilmesi gündeme gelmiş ve özel sermayeye devrinin gerekliliğine uygun adımlar atılmıştır. Bu süreçte, özel sektöre ucuz işgücü yaratabilmek ve eğitim alanını cazip kılabilmek adına, öğretmenlerin atamaları yapılmayarak işsiz bırakılmış ve bunun doğal sonucu olarak özel sektörün piyasa kuralları çerçevesinde istihdam edilmelerine yol açılmıştır. Ataması yapılmayan öğretmen sayısı her geçen gün arttıkça, özel sektörde de iş bulamayan öğretmenler, ya uzun işsizlik sürelerine maruz kalmış ya da farklı sektörlerde ucuz işgücü olarak çalışmak zorunda bırakılmıştır.

MEB’nin kendi resmi kaynaklarında açıkladığı öğretmen ihtiyacından bile çok daha az sayıda öğretmen ataması yapması, öğretmenlerin güvenceli ve kadrolu bir işe ulaşmasındaki en önemli engellerden biridir. Bu az sayıdaki atanmanın da bir KPSS sınavındaki sıralamaya göre yapılması başka bir problem alanı yaratmaktadır. KPSS sonuçları ile atamalar karşılaştırıldığında, en son yapılan 2016 KPSS’nin verilerine göre şu anda 310 binden fazla öğretmen aday işsiz durumdadır veya farklı işlerde çalışmaktadır. Kamuya atanamayan öğretmenlere de, “öğretmen” olarak çalışabilecekleri tek alan özel sektördeki okullar, kurslar,

etüd merkezleri (çalışmanın yapıldığı tarihte etüd merkezleri, kurslar ve özel okulların bir kısmı dersane adı altında faaliyet yürütmekteydi) kalmaktadır. Özel okullarda çalışanların özlük hakları birbirinden farklılaşabilmektedir. Bu alan araştırmasının yürütüldüğü tarihlerde dersanelerde çalışan 50 binden fazla öğretmen ya çok düşük ücretler ile ya da stajyerlik adı altında tamamıyla ücretsiz istihdam edildiği görülmektedir. Bununla birlikte her yıl Eğitim Fakültelerinden ortalama 40 binden fazla mezun verilmesi ile artan öğretmen işsizliği, öğretmenlerin özel sektörde daha da düşük ücretlerle çalışma mecburiyetini yaratmaktadır.

Alan araştırması bulgularına göre, katılımcıların çoğunun ücretli öğretmenlik ve dersane öğretmenliği yaptıkları görülmektedir. Ayrıca ücretli öğretmenliği ve dersane öğretmenliğini dönüşümlü yaptıkları anlaşılmaktadır. Dersane koşullarının ağırlığını daha fazla kaldıramayan öğretmen ücretli öğretmenlik başvurusu yapmaktadır. Aynı zamanda ücretli öğretmenliğin koşullarını ağır ya da ücretini az bulduklarında ise tekrar dersane piyasasında iş aramaya başladıkları ve dersanelerde çalıştıkları anlaşılmaktadır. Bu durum aslında emek piyasalarında gitgide artan güvencesiz çalıştırma biçimlerine bir yenisini daha eklemiştir (Taşkiran, 2011b).

Ayrıca, özel sektörde de öğretmen olarak iş bulamayan, ataması yapılmayan öğretmenler, vasıflarına uygun olmayan çeşitli işlerde- özel güvenlik görevlisi, garson, kasiyer, camcı, güneş enerjisi montajı vb. çalışmak zorunda kalmaktadır. Eğitim ile istihdamı ilişkilendiren insan sermayesi kuramının, diplomalı işsizlerin artan işsizlik karşısında lise ve daha alt düzey işleri yapmakta oldukları veya bu işlere talip oldukları bulgusu ile birlikte düşünülürse geçerliliğini sorgulatacak öğelerin varlığının arttığı söylenebilir. Üniversite diploması sayesinde beden gücü yerine zihinsel emeğe dayalı işlerin seçkinleşmekte olduğu bu durumun, bireylerin varlığı ve çabası dışında ekonomik sistemin ve üretim biçiminin getirdiği bir sonuç olduğu görülmüştür. Bu durumun üniversite eğitiminin İnsan Sermayesi Kuramında bahsedilen geliri artırıcı etkisinin olduğu vaadiyle çelişki yarattığı söylenebilir. Üniversite mezunu işsizlerin çoğunlukla yoksulluk sınırının altında ücretlerdeki işlere razı oldukları sonucu elde edilmiştir. İşsizliği deneyimleme süreleri ve sıklıkları arttıkça lise ve daha alt düzey eğitim gerektiren veya hiç eğitim gerektirmeyen işlere razı olarak bir yandan da iş aramaya devam etmektedirler.

Özel sektörde öğretmenlik yapanlar ile vasıflarına uygun olmayan işlerde çalışan ataması yapılmayan öğretmenler biryandan da KPSS ile kamu okullarına atanma umuduyla sınav hazırlığı yapmak durumunda kalmaktadırlar. Elde edilen bulgulara göre, özellikle belirli toplumsal kesimlerden gelen işsiz öğretmenlerin sadece KPSS'ye çalışmak gibi koşullarının olmadığı, bu süreci aynı zamanda ekonomik gelir sağlayacak bir iş ile birlikte yürütmek zorunda olduğu görülmektedir. Bu durum, hem işi hem KPSS çalışmasını birlikte yürüten daha doğrusu yürütmek zorunda olanlar ile sadece KPSS sınavına hazırlananlar arasında bile bir eşitsizliğin var olduğunu göstermektedir.

Görüülen işsiz öğretmenlerin tamamının, bir devlet okuluna öğretmen olarak atanabilmek için en az iki yıl sınava girdikleri görülmüştür. Bazı katılımcıların uzun süre denedikten sonra sınava çalışmanın ve girmenin, atanmayı sağlayamayacağını düşündükleri ve bir daha atanmak için sınava hazırlanmaktan vazgeçtikleri belirlenmiştir. Bazıları ise öğretmen olarak atanana ya da yaş sınırının sonuna gelene kadar sınava girecekleri görülmüştür.

Öğretmen işsizliği, hem kadın hem de erkek öğretmenler arasında yaygın olarak görülmektedir. Alan bulgularına göre, öğretmen işsizliğinin daha çok 30 yaşın altında görüldüğü ancak 30 yaşın üzerinde de öğretmen işsizliğinin azımsanmayacak düzeyde devam ettiği saptanmıştır. 30 yaş üzerindeki öğretmenlerin 30 yaş altındaki öğretmenlere göre görece daha az işsiz olmalarının; yaş ilerledikçe, kadrolu ve güvenceli bir öğretmen olarak istihdam edilme umudunun yitirilmesi ile ilişkili olduğu söylenebilir.

İşsizliğin üniversitelerin sosyal bilimlere ait öğretmenlik alanlarından mezun olanlarda daha çok görüldüğü sonucu elde edilmiştir. Buna göre fen bilimleri alanlarının piyasaya eklenilebilmesinin daha kolay olması ve neoliberal politikaların artışı ile piyasa mekanizmasının daha fazla güçlenmesiyle bu mezunlara yönelik işlerin niteliği ve çalışma koşulları kötüleşse bile sayısının diğerine göre fazla olduğu sonucu çıkarılabilir.

Bulgulardan bir diğeri de, işsiz öğretmen annelerinin daha çok ev içi emek, babalarının ise daha çok ücretli maaşlı çalıştıkları, anne veya babalarının en çok ilkökul mezunu olduğu, ailelerinin gelir grubunun daha çok orta gelir grubundan olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gelir grubuna göre baktığımızda işsiz öğretmenlerin daha çok alt sosyo ekonomik düzeydeki ailelerin çocukları olduğu sonucunu ulaşılmıştır. İşsizliğin aile bireyleri arasında sıkça görülen bir durum olması ailenin sosyo ekonomik kökeni, sosyal ve kişisel ağları ile ilişkili olmasından kaynaklı olabilir. Bu durum Bourdieu’nun tezlerinde ileri sürdüğü gibi işsizliğin kuşaklara damgalanarak aktarıldığına ilişkin veriler sağlamaktadır

Finansman sağlayan bir kurumun varlığı işsizliğin işsizliği deneyimleme biçimini ve şiddetini de etkilemekte, durumun kötü sonuçlarının daha az şiddetle hissetmesini sağlamaktadır. İşsiz öğretmenlerin çoğunluğunun ailesinin orta sınıftan olduğu ve bu sınıfa özgü korumacı aile yapısıyla işsizliğin finanse edilmesinde önemli bir kaynak olduğu sonucu elde edilmiştir. Aile, işsiz üyesine verdiği maddi desteğin yanı sıra manevi destekle de işsizliğin hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Her işsiz yaşamını aile dayanışması ile sürdürmekte, bu azalan kişi başına gelir anlamına da gelmektedir.

İşsiz öğretmenlerin ailelerinin çoğunlukla memur veya işçi aileleri gibi sosyal güvenceleri olan aileler olmaları, belli bir yaşa kadar anneleri veya babaları üzerinden sağlık güvenceleri olmasını sağlamaktadır. İşsiz öğretmenlerin ailelerinin sınıf kategorisinin alt ve orta katmanında olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu durum bir kuşak öncesinin genellikle güvenceli, maaşlı veya ücretli bir işleri olmuş olduğunu göstermekte, bu kuşakların günümüzde üniversiteden mezun olmuş işsiz çocuklarının bile kendilerinin zamanında geliştirilmiş olan kamusal destekten yararlanabildiğini göstermektedir. Öte yandan işsiz öğretmenlerin kendileri de işsizliğin finansmanın aile tarafından üstlenilmesini beklemektedir. Aileler ekonomik gücünü zorlayarak üniversitede okuttuğu çocuklarının mezuniyet sonrasında, yıllarca bekledikleri iyi koşullardaki iyi ücretli işlere girmeleri için bir süre daha onlara destek olmaya gönüllü olmaktadır.

Katılımcıların tamamı geçici ve güvencesiz işlerde çalışmak istemedikleri, çünkü bu tür işlerde çalışmanın kendilerinde gerçekten bir çalışma duygusu yaratmadığı ve kendilerini tam olarak iş bulmuş ve çalışan statüsünde hissetmedikleri söylenebilir. Ayrıca, işsizlik sorununun katılımcıların tamamının düşünce ve duygu dünyalarını olumsuz etkilediği ve psikolojilerini bozduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun sosyal yaşamlarını ve başka insanlar ile ilişkilerini etkilediği görülmektedir. Aynı zamanda işsizlikten kaynaklanan gelecek kaygısının da yoğunluklu yaşandığı söylenebilir.

Katılımcıların tamamının Milli Eğitim Bakanlığının istihdam ve atama politikalarını yanlış buldukları sonucuna ulaşılmıştır. İşsiz öğretmenlerin, genel olarak işsizliğin nedenlerini, devletin iş olanaklarını sağlamaması, kapitalist sistem, hükümet politikası, yolsuzluk, plansızlık olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Yanlış eğitim politikaları ve üniversitelerinin çoğunda eğitim fakültelerinin bulunmasını ve bu fakültelerin ihtiyaç fazlası mezun vermesini, öğretmen işsizliğinin nedenlerinden biri olarak gördüklerini söyleyebiliriz. Öğretmen atamaları konusunda temel sorumluluğun devlete ait olduğu konusunda fikir birliğinin olduğu saptanmıştır. Devletin bu sorumluluğu, eğitimi ticarileştirmeden ve kar mantığı gütmekten kamusal olarak sunması ve her eğitim fakültesi mezununu koşulsuz ataması ile yerine getirebileceği ifade edilmektedir. Katılımcıların öğretmen işsizliği sorununu devletle ilişkilendirmeleri doğru bir tespittir ancak asıl temel sorun kapitalist sistemin kendisi olduğunun görülmemesi öğretmen işsizliğinin ya da genelde işsizliğin nedenlerini tam olarak kavranmadığını göstermektedir.

Katılımcıların bir kısmının, atama ve işsizlik sorununun çözümüne yönelik hiçbir politik etkinlik olmadığını ve dolayısıyla eylem, gösteri, imza, boykot, grev, sendika toplantıları vb. katılmadıklarını ancak bundan sonra bu konuda yapılacak eylemlere katılma isteklerinin olduğunu belirtmeleri, işsizlik sorununun politik olmayan işsizleri de derinden etkilediği, istihdam edilmenin bir hak olduğunu düşünmelerini ve hak arama mücadelesine dâhil olma isteği içinde olmalarını sağladığı düşünülebilir.

Atama sorunu yaşayan öğretmenlerin kurduğu AYÖP’ün bir ideolojik hareket olarak ortaya çıkmadığı görülmektedir. Bu hareket, çıkar ortaklığı koşulu sonucunda bir araya gelmiş

ve atanmayı bir hak olarak gören çeşitli düşünce ve siyasal görüşlere sahip işsiz öğretmenlerin oluşturduğu bir harekettir.

AYÖP, sosyal medya üzerinden buluşmuştur. Ayrıca hareketin itici dinamik öznelere olan az sayıda öğretmenin motivasyon artırmaya dönük çabalarıyla yürütülen bir mücadele biçimi bulunmaktadır. AYÖP'ün gevşek örgütlenme biçimi onu büyütme ve genişletme uzak kılmaktadır. Hareketin siyaset tarzı pür iktisadi alana odaklandığından diğer bir deyişle "çalışma hakkı, öğretmen olarak atanmak" talepleri olduğundan, siyaset tarzı da tüm siyasal partiler ve hareketlere yaklaşmak ama eşit mesafede durmak şeklinde betimlenebilir.

Siyaset tarzı noktasında netleşmemek, hareketin yoğunlaşmasını ve bağların sıkılaşmasını engelleyen bir nitelik olarak da değerlendirilebilir. Hareketin siyasetlere eşit mesafede durma çabası, birleşik alanlar yaratma imkânını artırmakla birlikte, farklı görüşten ve siyasetlerden insanların birlikte durması, yoğunlaşmayı engellediği için hareketin beklenen büyümesi gerçekleşmemiştir. Her ne kadar sosyal medya üzerinden ve zaman zaman merkezi düzeyde yüz yüze buluşma ve ortak eylemler gerçekleştirmiş olsalar da, AYÖP, örgütlenme tarzının gevşek olması ve tüm siyasetlere eşit durma çabası nedeniyle stratejik ittifaklar oluşturamamıştır. Yine de hareketin önderleri işsizliğin giderek yükseleceği beklentisine dayanarak AYÖP'ün son yıllarda zayıflamış olsa da ortadan kalkmayacağını ileri sürmektedirler.

İdeolojik bir temele ya da siyasal bir yapıya dayanmayan bir hareketin uzun süreli kendini var edemediğini tarihsel süreç içerisinde görmekteyiz. Belirli bir ya da tek bir ideolojik temele ve siyasal yapıya dayanmayan AYÖP'ün uzun süredir varlığını devam ettirmesi ve dönem dönem de iktidarı zorlaması karşısında son dönemdeki sessizliği ve eylemsizliği "bu hareket bitti ya da sönümlendi mi" diye sormamıza neden olmuştur. Bunu sorduğumuz AYÖP içerisinde yer alan bütün katılımcıların bu hareketin kesinlikle bitmediğini ve de sönümlenmediğini ifade etmeleri, her ne kadar ideolojik bir hareket olarak ortaya çıkmasa da, AYÖP katılımcılarının da belirttiği gibi, işsizlik sorunu devam ettiği sürece bu hareketin de varlığını cılız ya da güçlü bir şekilde sürdüreceği görülmektedir.

Hareketin kullandığı dil ve söylem, kamuda güvenceli bir iş olan öğretmen olarak atanmak üzerine kurulmuştur. Hareketin bunun dışındaki talepleri sınırlıdır. Hareket kendi sorunu ve kendi talebi dışındaki diğer taleplere daha az duyarlılık göstermektedir. 1 Mayıs İşçi ve Emekçiler Bayramı ya da Gezi Direnişi gibi büyük eylemlerde hareket, buradaki ezilenlerin yanında kendini de ezilen bir toplumsal güç olarak gördüğü için katılmakta ve güç vermekte, esasta kendi görünürlüğüne sağlamak gibi bir amacı da bulunmaktadır. Bunun anlamı tüm emekçiler ve ezilenlerin mücadele ortaklığını henüz AYÖP'ün sınırlı bir düzeyde kavradığını göstermektedir.

AYÖP'ün öğretmen atamalarındaki haksızlık ve adaletsizlik devam ettiği sürece bitmeyeceği ve sönümlenmeyeceği; işsizlik ve işsizliğin yarattığı mağduriyetler artıkaça, AYÖP'ün daha da güçleneceği görülmektedir.

Kaynaklar

- Aksoy, H. H. (1995). Genç ve eğitimli olmak iş bulmaya yetmiyor. *Siyah Beyaz Gazetesi*. Kasım Sayısı.
- Ataması Yapılmayan Öğretmenler Platformu (AYÖP) (2013). *Ataması Yapılmayan Öğretmenler Platformu*, 22 Haziran 2013, Erişim adresi: www.ayop.biz
- Bora, T. ve Erdoğan, N. (2011). Cüppenin, kılıcın ve kalemin ve mahcup yoksulları yeni kapitalizm yeni işsizlik ve beyaz yakalılar. *Boşuna mı Okuduk? Türkiye'de Beyaz Yakalı İşsizliği*. İstanbul. İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. (1998) Utopia of endless exploitation: *The essence of Le Monde Diplomatique*. December.
- Braverman, H. (2008). *Emek ve tekeller sermaye: yirminci yüzyılda çalışmanın değersizleştirilmesi*, Ç. Çidamlı (Çev.). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Demir, C., Hiğde, E. ve Uçar, M. B. (2014). Views of not assigned teachers about professional future. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 116, 3276-3280.

- Demirer, D. K. (2012). Eğitimde piyasalaşma ve öğretmen emeğinde dönüşüm. *Çalışma ve Toplum, 1*, 167-186.
- Gökçe, A. T. (2014). Atanamama nedeniyle farklı bir mesleğe yönelen işsiz aday öğretmenler üzerine bir çalışma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(1), 191-208.
- Gümüş, A. ve Çetin, İ. (2009). *Öğretmen işsizliği ve dersane öğretmenliği: atanana ve atanmayan öğretmenlerin uyarlanma biçimleri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Harvey, D. (2005). *A brief history of neoliberalism*. Oxford, England: Oxford University Press.
- Karakul, A. K. (2012). *Türkiye’de üniversite mezunlarının işsizliğinin eleştirel bir çözümlemesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kurul Tural, N. (1993). Kimya, petrol ve plastik sanayinde eğitim, insangücü, istihdam ilişkileri ve buna ilişkin işveren görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 26*(2), 387-408.
- Kurul, N. (2013). Sunuş: kamusal eğitim toplantısının ardından kamusalılığın dışladıkları üzerine. *Kamusal Eğitim, Eleştirel Yazılar*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Kurul, N., Küçüker, E., Yolcu, H., Özdemir, T., Çokluk, Ö., Baykal, N. S. ve Öztürk, H.T. (2013). Kapitalist sistemde öğrenme ve pazar ilişkisi: metalaşma, ölçme, standartlaştırma. *Kamusal Eğitim, Eleştirel Yazılar, 57-92*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kvale, S. (1996). *Inter views: An introduction to qualitative research interviewing*. Sage Publications
- Memurlar.net (2012). *Başbakanın öğretmen atamalı da içine alan konuşması*, 3 Kasım 2012, Erişim adresi: <https://www.memurlar.net/>
- Marks, K. (1993). *1844 el yazmaları*, K. Somer (Çev.). Ankara: Sol Yayınları.
- Martin, W. G. (2008). *Toplumsal hareketler 1750-2005 dipten gelen dalgalar*. D. Keskin (Çev.). İstanbul: Versus Kitap.
- McCreeken, G. (1998). *The long interview*. London: Sage Publications.
- Öğretmenhaberleri (2013). *Milli Eğitim Bakanı Nabi Avcı’nın Haber Türk ekranlarında yayınlanan doğru açı programında yaptığı açıklama*. 24 Ağustos 2013, Erişim adresi: www.ogretmenhaberleri.com
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (ÖSYM) (2013). *Yıllara göre kamu personeli seçme sınavına giren ve ataması yapılan öğretmen sayıları*. 08 Ekim 2013, Erişim adresi: www.osym.gov.tr
- Rummel, R. J. (1970). *Applied factor analysis*. Evanston: Northwestern University Press.
- Sennett, R. (2005). *Otorite*. İstanbul. Ayrıntı Yayınları.
- Şar, A. H, Işıklar, A. ve Aydoğan, İ. (2012). Atama bekleyen öğretmen adaylarının yaşam doyumunu yordayıcı değişkenlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12*(23), 257-271.
- Şahin, İ. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmen istihdamı ve mesleki geleceklerine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11*(3), 1167-1184.
- Taşkıran, G. (2011a). Sınıf örgütlenmesinde yeni deneyimler. *Çalışma ve Toplum, 4*(31), 135-162.
- Taşkıran, G. (2011b). Taşeron işçilerde örgütlenme sorunları: sağlık işçileri üzerine bir araştırma 1. III. *Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu*, Poster Bildiri, 24-25 Ekim 2011, Kocaeli.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) (2013). *Yıllara göre kamu personeli seçme sınavına giren ve ataması yapılan öğretmen sayıları*. Erişim adresi: www.tbmm.gov.tr 08 Ekim 2013.
- Ünal, L. I. (1987). *Türkiye’de teknik ara insangücünün eğitimin ekonomik değeri kapsamındaki nitelikler açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ünal, L. I. (2011). Öğretmenliğe ve öğretmen yetiştirmeye ilişkin ekonomi politik bir çözümlenme. S. Aynal Kilimci (Yay. haz.). *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (2013). *Yıllara göre kamu personeli seçme sınavına giren ve ataması yapılan öğretmen sayıları*. 08 Ekim 2013, Erişim adresi: www.yok.gov.tr

Extended Abstract

Introduction

Within the context of capitalism, the civil rights-oriented forms of existence of social states have been effective in the process of development of social and economic rights, and the concept of right to work has come out in this process. Nevertheless, the concept of right to work has almost faded away in the neoliberal period of capitalism and unemployment has begun to be perceived as a normal phenomenon of everyday life. That people are unemployed in spite of their will to work, that is, being unable to find a possibility to work, creates profound economic, social and psychological impacts on people. Unemployment brings about economic marginalization, weakening social relations, lack of social support, and lack of institutional support, especially for people from lower socioeconomic classes. The negative effects of unemployment on human beings have begun to affect the people of high educational level, and the unemployment among higher education graduates has started to be felt deeply as a social problem. Unemployed teachers have made up the largest cluster among the increasingly escalating number of educated unemployed. The aim of this article is to unearth the level of unemployed teachers among the graduates of higher education, identify the challenges that unemployed teachers face, and investigate the organizational efforts of teachers such as Unappointed Teachers’ Platform (AYÖP) for the recruitment of teachers in state schools.

Method

The study is a qualitative review. Qualitative research is the type of research that utilizes qualitative data collection methods such as observation, interview, and document review, where the process of revealing the perceptions and events literally and holistically in their natural environment is followed (Yıldırım & Şimşek, 2006). The study was carried out through semi-structured in-depth interviews with a total of 26 unemployed teachers, 13 of whom were involved in AYÖP and 13 of whom were out of this movement.

The interview records were transcribed and typed to create interview texts on the computer. Data from interviews with teachers were evaluated using descriptive data analysis, one of the qualitative data analysis techniques. When the direct quotations were made, the participants were coded as KAYÖ1, KAYÖ2, ..., EAYÖ1, EAYÖ2, ... , where K stands for female, E for male, AY for unappointed, Ö for teacher, and the numeral for each different interviewee.

Results and Discussion

Unemployment that is experienced in today’s Turkey, especially teacher unemployment, emerges as part of the neo-liberal policies which are new working forms of capitalism. After 1980, education was excluded from the public services list by the state, which resulted in commercialization of education. As a result, the rapid privatization of education has begun and appropriate steps have been taken to address the necessity to transfer it to private capital. During this process, teachers have not been appointed and consequently they have been left unemployed in order to create cheap labor force for the private sector and make the education field attractive, which consequently led to the employment of private sector within the framework of market rules. As the number of unappointed teachers has increased day by day,

teachers who have been unable to find a position in the private sector have either been exposed to long unemployment periods or had to work as cheap labor force in different sectors.

The fact that the Ministry of National Education (MNE) appoints much fewer teachers than the number of teachers planned to be appointed as announced in their official sources is one of the most important handicaps for teachers to reach a secure and permanent job. During the time when this review was conducted, more than 50 thousand teachers working in the private courses were employed either at very low salaries or totally free of charge as interns. However, the increasing number of unemployed teachers with more than 40 thousand graduates in average from the educational faculties every year compels teachers to work for the private sector at even lower wages. Teachers who can not find a job as a teacher even in the private sector are obliged to work in various jobs such as private security officer, waiter, cashier, glazier, solar energy installation, etc which are not suitable for their qualifications. It can be said that the presence of items to question the validity of the theory of the human capital that relates education and employment has increased considering the finding that the unemployed with higher education diploma have to work in jobs intended for people with high school or lower education, or that they strive for these jobs.

Teacher unemployment is widespread among both female and male teachers. According to the findings from the field, it was determined that teacher unemployment is highly seen among teachers under 30 years old, but that teacher unemployment continues among teachers over 30 years old at substantial levels. Teachers over 30 are relatively less unemployed than teachers under 30. It can be said that this is due to the loss of hope of finding a secure and permanent job as a teacher as age progresses.

When the income group is considered, one can conclude that unemployed teachers are mostly children of lower socioeconomic families. The fact that unemployment is a frequent occurrence among family members may be due to the socioeconomic root of the family, and social and personal networks. This, as Bourdieu suggests in his thesis, provides data that unemployment is transferred to generations with stigmatization.

It has been concluded that the majority of the unemployed teachers come from middle-class families, and that this is an important source of financing unemployment with the protectionist family structure specific to this class. The family has an important place in the life of the unemployed with spiritual support as well as financial support for the unemployed member. Every unemployed person maintains their life with family solidarity, which means a declining per capita income.

Families of unemployed teachers often have social security with such jobs as civil servants or workers, which ensures health insurance for the unemployed over their parents until a certain age. This shows that previous generations often have secure or paid jobs, and that even unemployed children who have just graduated from college can benefit from the public support that was improved during their time.

It can be said that all the participants do not want to work in temporary and uncertain jobs because working in such jobs does not create a real sense of work and they do not feel fully employed and in the status of working. In addition, it was concluded that the problem of unemployment affects the thoughts and feelings of entire participants negatively and ruins their psychology. It seems that this affects their social life and their relationship with other people. At the same time, it can be said that they are intensely anxious about the future, which arises from unemployment.

It has been concluded that the general reasons for the unemployment of teachers are government's failure to provide job opportunities, the capitalist system, government policy, corruption, and lack of planning. It has been determined that there is a consensus that the primary responsibility for teacher appointments belongs to the state. It is stated that the state can fulfill this responsibility by publicly offering education without commercialization and without seeking for profit, and by unconditionally appointing every graduate from the faculty of education. It is true that the participants relate the problem of teacher unemployment to the

state, however, the fact that failing to see the capitalist system itself as the main problem shows that teacher unemployment or unemployment in general is not fully understood.

It appears that the AYÖP established by teachers who have problems in appointment does not emerge as an ideological movement. This is a movement created by unemployed teachers who have come together as a result of an interest partnership and who have various ideas and political views and see the appointment as a right.

The loose organizational structure of AYÖP makes it far from growing and expanding. Since the political style of the movement focuses on the economic area, in other words, they demand 'the right to work to be appointed as a teacher'; their political style can be described as approaching all political parties and movements but standing at an equal distance. Failing to be clear in terms of political style can also be regarded as an attribute that prevents concentration of movement and tightening of ties. Although efforts of the movement to stand at an equal distance towards politics increases the possibility to create unified fields, the expected growth of the movement cannot be achieved because people from different opinions and politics inhibit concentration.

We see in the historical process that an action that is not based on an ideological basis or a political structure cannot sustain itself for a long time. AYÖP, which is not based on a particular or unique ideological base and political structure, has continued its long-standing existence and enforced the government in different periods; however, the recent silence and inaction of the movement has caused us to ask if 'this movement has come to an end or faded away'.

All the participants in AYÖP that responded to our question say that this movement is definitely not over and hasn't faded away. Even if it has not emerged as an ideological movement, as the AYÖP participants point out, this movement will continue to exist weakly or strongly as long as the unemployment problem persists.

The language and discourse used by the movement are based on being appointed as a teacher, which is known to be a secure job in the public. The demands of the movement apart from this are limited. The movement shows less sensitivity to problems and demands other than its own.